

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**HALK ŞÂİRLERİ
SADEDDİN NÜZHET ERGUN**

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

**EMİN ARIKAN
980399
4-C**

Habib Derzinevesi
Kabul edilmiştir

DOÇ. DR. HABİB DERZİNEVESİ

LEFKOŞA-2002

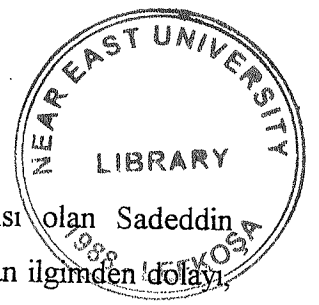

İÇİNDEKİLER

Sayfa no:

Önsöz.....	1
Giriş.....	2
Ergun Sadeddin Nuzhet'in Hayatı ve Eserleri.....	3
Başlangıç.....	6
Ülfeti.....	17
İmdadi.....	23
Emine Hanım.....	43
Benli Halime.....	54
Pesendi.....	56
Çeşmi.....	60
Hüzni.....	62
Deli İbrahim.....	65
Rasim.....	67
Ruzi.....	70
Sümbüle Kadın.....	72
Şih Ana Ahmet Ağa.....	75
Tahir.....	80
Şöhret Hanım.....	94
Aşık Hamdi.....	95
Aşık Muhammed.....	98
Hüryani.....	107
Son Söz.....	108

ÖNSÖZ

Hazırlamış olduğum bu çalışma Halk Edebiyatı araştırmacısı olan Sadeddin Nüzhet Ergun'un yapmış olduğu derleme bir çalışmadır. Bu alana olan ilgimden dolayı, mezuniyet çalışmamı Halk Edebiyatı üzerine yapmayı tercih ettim. Danışman hocam sayın Doç. Dr. Habib Derzinevesi'in tercihi ile de, bu araştırmayı hazırlayıp kendilerine takdim etmiş bulunuyorum.

Sadedin Nüzhet Ergun'un derlediği "Halk Şairleri" adlı eserde, Halk Edebiyatı'ndan alınmış ancak çoğu hiç tanınmayan şairlerin kısaca hayatı ve şiirlerinden örnekler vardır. Bu nedenle unutulmaya yüz tutmuş bir edebiyatın, yeniden nefes alması için, Türk Edebiyatı'na çok gerekli bir eser olduğuna inanmaktayım. Çünkü eserde yer alan şiirlere, sadece "şiir" olarak bakmak; şiirlerin anlattığı eski hayat tarzını ve edebiyatını unutmak demektir.

"Halk Şairleri" adlı bu eserin I. kitabını, ilk önce orijinal metninin günümüz Türkçesi'ne aktarılmasıyla, çalışmaya başladım. Daha sonra, çevrilen bu metinlerin sırası ile yazılmasıyla, çalışmamı tamamlamış bulundum. Çeviri bir çalışma olduğu için, eksiklikler meydana gelmiş olabilir. Bu nedenle hatalarımın hoş karşılanacağına inanıyorum.

Halk Edebiyatı'nın esintilerini günümüze taşıyan bu eser üzerine yaptığım çalışmamda, yardımlarından dolayı değerli arkadaşlarım Gülhan Özdemir ve Hamiye Kuru'ya teşekkür ederim.

Ayrıca Konya'da yaptığım çalışmalarda, benden desteğini hiç esirgemeyerek her konuda yardımcı olan eniştem Fatih Çalış'a da teşekkür ederim.

Halk edebiyatı alanında yer alan ve unutulmaya terk edilmiş bu eserin, yeniden canlandırılması için beni yönlendiren danışman hocam sayın Doç. Dr. Habib Derzinevesi'ne de özel teşekkürlerimi sunarım.

Emin ARIKAN

GİRİŞ

Bir dönem Konya Erkek Muallim Mektebi'nde edebiyat öğretmenliği yapmış, Sadeddin Nüzhet Ergun'un 1926 yılında yazmış olduğu "Halk Şairleri I. Kitabı" nı Osmanlıca'dan günümüz harflerine çevirmeye çalıştım.

Şimdiye kadar üzerinde çalışılmamış bu eserde, isimleri unutulmuş birçok halk şairi ve onların eserlerinden örnekler vardır.

Bu çalışma hazırlanırken genelde orijinal metne sadık kalınarak, asıl nüshadaki cümle yapıları ve telaffuz şekilleri aynen aktarılmıştır. Bu çalışma tozlu kitapların arasında kalmış ve halkın dilinde unutulmaya yüz tutmuş şairleri ve eserlerinin okuyuculara aktarılmasında bir nebze aracılık yapabilirse, amacına ulaşmış olacaktır.

ERGUN Sadeddin Nuzhet(1901-19469)

Türk Edebiyat tarihçisi.Divan,halk ve tasavvuf edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınmıştır.

Hüseyin Sadeddin Nüzhet Ergun 1901 yılında Bursa'da doğdu.25 Nisan 1946'da İstanbul'da öldü.Kolağası Ali Efendi'nin oğludur.Annesi tarafından bütün akrabaları Sadiye tarikatına bağlıydılar.Tarikat terbiyesi içinde yetişti.Küçük yaşta Arapça-Farsça öğrendi.Üsküdar İttehat ve Terakki Mektebi ve Üsküdar Sultaniyesi'nde okudu. Tekkelerin kapatılmasına kadar Üsküdar Hallaç Baba Sadi tekkesinde şeyhlik yaptı.Bestekar Şeyh Said Efendi'den İlahiler derledi.

Lise ve öğretmen okullarında edebiyat öğretmenliği yaptı. Kısa bir süre sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1943' te atandığı Beyazid Devlet Kütüphanesi müdürlüğünü ölümüne değin sürdürdü.

Ergun, kısa yaşamı süresinde, Türk edebiyatı tarihi araştırmalarına büyük katkıda bulunmuş, özellikle divan, tasavvuf ve halk edebiyatı ile halkbilim alanında ürünler vermiştir. İlk yapıtı Şeyh Hüseyin Sadeddin imzası ile yayımladığı *İlm-i Tasavvuf* tur. Konya'da öğretmenlik yaptığı yıllarda Mehmed Ferid ile birlikte yayımladığı *Konya Vilayeti Halkıyat Ve Harsiyatı* Türkiye'deki ilk bölgesel halkbilim araştırmasıdır.

Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi Ve Numuneleri adlı yapıtında örneklerle ele aldığı şair ve yazarların yapıtlarını inceleyerek kişilikleri ve sanatları hakkında öz bilgiler vermiştir. En önemli yapıtı F harfine kadar getirip bitiremediği ansiklopedik *Türk Şairleri*'dir. Yapıtta halk ve divan şairleri ile çağdaş şairler birlikte ele alınmış, çeşitli cönk, divan ve tezkireler taranarak şiirlerinden örnekler verilmiştir. *Türk Musikisi Antolojisi* adlı çalışmasının ancak dini yapıtlar bölümünü yayımlayabilmiştir. Halk edebiyatı alanında birçok halk şairi ve aşığın özgün yapıtlarını yayımlamıştır. Harf devriminden sonra Türkiye'de karşılaştırmalı divan yayımına da büyük katkıda bulunmuştur.

Yapıtlar (Başlıca) : İlm -i Tasavvuf, 1922; Konya Vilayeti Halkıyat Ve Harsiyatı (Mehmed Ferid ile), 1926; Karacaoğlan, 1927; Gevheri, 1928; Pir Sultan Abdal, 1929; Bekyaşi Şairleri, 1930; Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi Ve Numuneleri, 1931; Mevlana, 1932; İstanbul'da Medfun Mesahire Ait Mezar Kitabeleri,

1932; Şeyh Galip, 1932; Neşati Hayatı Ve Eserleri, 1933; Rami Paşa Hayatı Ve Eserleri, 1933; Şeyhülislam Bahai Hayatı Ve Eserleri, 1933; Beşiktaşlı Gedai, 1933; Kuloğlu, 1933; Samih Rifat Hayatı Ve Eserleri, 1934; Cenap Şehabettin, 1934; Aşık, 1934; Edebiyat Ve Edebiyat Tarihi Özü, 1935; Baki Hayatı Ve Şiirleri Divanı, 1935; Türk Şairleri, 4 cilt, 1936-1945; Aka Gündüz Hayatı Ve Eserleri, 1937; Ali Nihad Hayatı Ve Eserleri, 1937; Namık Kemal'in Şiirleri, 1941; Türk Muikisi Antolojisi Dini Eserler, 2 cilt, 1942-1943; Bektaşî Şairleri Ve Nefesleri, 1944; Hatayi Divanı, 1946; Aşık Ömer t.y.

Konya Erkek Muallim Mektebi Neşriyatından

HALK ŞAİRLERİ
Birinci Kitap

Sadeddin Nuzhet

Konya Erkek Muallim Mektebi Edebiyat Muallimi

İstanbul— Şirket-i Metebbiye Matbaası

1926

Halk şairleri

Başlangıç

Anadolu'nun muhtelif devirlerinde yetiştirdiği hlk şairleri hakkında bugüne kadar yapılan tetkikat henüz kafi derecede değildir. Cönklerde mevcut olan manzum eserlerden pek çoğunun kailleri maalesef meçhuldur (1*). Bu noksanı halk şairlerinin şimdiye kadar tezif edilmiş olmasında ve onlara ilmi veya edebi hiçbir mevki verilmemiş bulunmasında aramak lazımdır (2*). Halk Edebiyatı ünvanı altında toplanabilen, milli türküler (1), maniler (2), koşmalar (3).

1*)Halk edebiyatına ait deyişler iki kısımdır.Birincisi türkü, mani ,varsağı.....ve ilahir esrlerdir ki kailler tamamen meçhuldur.Diğerleri koşma ,divan ,semai ,kalenderi gibi eserlerdir ki mukadalarından kimlerin olduğu anlaşılmamaktadır.Fakat bu şiirleri getirenlerin ancak isimleri tercüme hallerini edebilmek kabil değildir.kitabımızda görülecek olan Benli Halime ,Ahu ,Seydi ,vahi.....vesair gibi şairler bu kabildendir.

2*)Karacaoğlan türküsü ,kayabaşılar ,varsağılar ,türkü ,maniler hattasaz şairlerinin ekseriyetle kullandıkları milli hece,vezin kılasik Şairleri okadar hiddetlendiriyor ki ,hatta o vezni bile ancak tahkir ve te'zif maksadıyla kullanırlar.Bunların etva ettikleri mantık kendilerine göre pek doğrudur.Şiir muteehhirin indinde mevzu ve mekfi kalamadırlar.Halbu ki vezin ve kafiye den bahis eden vezin ve kafiye alimleri arabi lugat ve terkiplere göre mevzuattır.Hatta mevzuat ulumul muharririne bütün bir zümreye ve asırlarca devam eden bir telakkiye tercüman olarak söylediği gibi mevzu' ilm-i edebi ,kelam-ı arabidir.kudema indinde mevzu' bukadar vazih iken halkın zevk ve temayülatına göre türk vezniyle şiir söyleyemeyeceğine hükmetmek ve okabille şeyleri muhmelattan a'd etmek gayet tabidir.

(Aşık tarzının Menşei Tekamülü-Köprülü zade Fuat)

1) Kendilerine mahsus beste ile okunan halk şarkılarına türkü denir.Bunların varsağı, kaybaşı ,türkmeni ,çukurova ,bozlak ,kerem ,kesik kerem ,karacaoğlan.....vs.gib nevalleri vardır.Aralarında ki fark güfte de değil ,doğrudan doğruya ezgidedir.Halk edebiyatının şekilleri içinde en ziyade şa'yan olan türkülerdir.Türlü türlü mevzu' hallerde yazılan türkülerin ma'in bir kaidesi yoktur.Herhangi bir şekilde türkü yapmak kabildir.Türküler ekseriyetle

şekilleri içinde en ziyade şa'yan olan türkülerdir. Türlü türlü mevzu' hallerde yazılan türkülerin ma'in bir kaidesi yoktur. Herhangi bir şekilde türkü yapmak kabildir. Türküler ekseriyetle dörder "a"lı bentlerden teşekkül eder. Bazıları a'ynıyla koşma şeklindedir. Bazılarında da her bentin nihayetinde aynı mısra veya beyt tekrarar edilir. Ozaman "dörtleme" veya "beşleme" ünvanı alır.

(*Konya Vilayeti Halkıyat harsiyat*)ından naklen

2) Milli nazım Şekillerinden biri de (Mani)dir. Ahmet Vefik Paşa 'nın (Lehçe-i Osman) mani usulsüz elhanı ile tağni olunan vezinsiz ve manasız güfte diye tarif edilme si doğru değildir. Lirik mahiyeti haiz olan şiirlerin en güzeli şüphesiz ki maninerdir. (4+3) hecesiyle yazılır. Her mani dörder mısradan mürekkebirdir. Manilerde kafiye ilk mısralarla son mısradadır. Üçüncü mısra selbestir. Ekseriyetle mana son iki mısrada bulunur. Birinci ve ikinci mısralar ayak yani kafiye bulmak zevkiyle yapılır. Esasen manilerde kafiye sem içindir. Bu itibar ile bunlara (yarım kafiye demek)daha muvaffak olur. Aşıklar arasında maninin kendine mahsus bestesi vardır. her maniye (gel aman ile başlanır. Yedi hece ile dört mısradan oluşan her nazım mani değildir. Bir deyişe mani diye bilmek için ,besteyi güfteye zametmek luzumu katidir.

(*Konya vilayeti Halkıyat ve harsiyatından*)naklen ,mani hakkında tafsilat için(*Anadolu Türklerinin Halk Edebiyatı: Birinci Cilt/Maniler-Köprülü Zade Fuat ,bakın mukaddimesiyle 31/49 numaralı Milli Mecmua'da Ahmet Rasim Bey'in makalesine bakınız.*)

3) Koşma hakkında tafsilat için şu esrlere bakınız: (İlk mutasavvıflar, S.276), (Köprülü Zade Fuat :Koşma tarzında ki makaleleri/Yeni mecmua S.78), (Konya Vilayeti Hakkıyat ve Harsiyatı. S:85)

Varsağılar(1) ,Kaya başlar(2) ,Nefesler(3) ,Nutuklar(4) ,Buyruklar(5) ,ilahiler(6).

Klasik şairlerin daima istihzazına maruz kalmıştır.Bu nedenle beraber halk vezni ve halk eseri arasında ızhar edeilen bu nefret tahkirler hiçbir vech ile anadoluda tesirini icra edememiştir.Ve pek kolay anlaşıldıklarından dolayı halk bu tarz eserlerden daha ziyade hoşlanmıştır.Anadolunun muhtelif sahalarında Nefi ve Nedim'leri tanımayanların ;Gevheri(7) ,Aşık Ömer(8) ,Dertli(9)

1)"Varsağı" esasen varsaklara mahsus bir beste ile terennüm edilen bir nevi türküdür.Tfsilat için Üstadem Köprülü Zade Fuat Bey'in (İlk mutasavvuflar) müracatı lazımdır.

3)Bektaşî babalarının meydana getirdikleri deyişlere derler.Ekserisinin bestesi vardır.

4)Bilimum batını zümrelerde yetişen ekabirin manzum sözlerine (Nutuk) derler. Yunus'un Nutukları gibi..

5)Buyruk:Anadoluda bektaşî babarının söyledikleri manzumelerederler.Nutuk ve Buyruk hakkındaki izahat diğer ciltlerde verilecektir.

6)Yunus meakiplerinin yazdıkları manzumelara ekseriyetle (İlahi) derler.Bir eserin ilahi olması mutlaka (münacat) vadişiyle yazılmış bulunması iktiza itmez.

7)Gevherinin şiirleri tercüme hali ikinci kitapda neşr olunacaktır.Gevheri hakkında malumat almak için -Yeni Mecmua Numara(84)de Köprülü zade Fuat bakın (Aşık Gevheri'ye ait iki vesika)ünvanlı makale.

8)Aşık Ömer'in tercüme hali ile bütün şiirlerini ayrı bir külliyat halinde neşr etmek tasvirindeyiz.

9)Dertli'nin şiirleri ve tercüme hali ikinci kitapta neşr olunacaktır.Haytına ait malumat almak için "Bolu Salnamesine" bakınız.

Hatta Emrah(1) ile alakadar olmaları bunun en bariz misadiri(2).Mamafî elde mevcut olan tarihi kıymeti haiz destanlarla (3) la dini eserleri nihayet onbir on ikinci asırlara aittir.Ondan evvelkiler zayi olmuştur.

1)Emrah'ın hece ile yazdığı bazı şiirlerle tercüme hali üçüncü kitapda neşr olunacaktır.Aruzla yazdığı şiirlerde divance halinde mabudadır.İsmi (Emrah) şeklinde tahrif edilmiştir.Halbu ki bu şaire verilen mahlas(Emre)nin muhallifi olan (Emrah) dır.İleride bu hususta tafsilat vereceğim.

2)Dokuzuncu ve onuncu asırlarda itibaren anadoldu şairleri halk edebiyatının sair şekilleri gibi koşmadanda mezifane bir süratle mübhas itmişlerdir.Lakin onların bu tazyiki halkın milli edebiyat şekillerine karşı rağbeti asla azalmadığı gibi sur hayinleri ve ordu ihracı gibi muhtelif fırsatlarda "Çukurcu" denilen saz şairlerinin mevcudiyetine helal getirememişti. On birinci ve on ikinci yüz yıllara ait tarihi vesikaları ,yeniçeri ocağı olmak üzere bilimum askeri zümrelerle ,esnaf teşkilatının kendilerine mahsus (Çukurcu) saz şairleri oduğunu gösteriyor ki kabil el islam zamanından biri türk ordularında mevcudiyetini bildiğimiz (Ozanlar)'ın devamından başka birşey değildir.

(Milli edebiyat dedikleri ;koşma tarzı /Köprülü Zade Fuat naklen -Yeni mecmua S.12/78)

3)aşık edebiyatı mahsulat kademesinden şimdiye kadar tesadüf edilen eserler ,en çok on birinci ve on ikinci asra aitt olanlardır.İleride izah edeceğim vech ile aşık tarzı türk edebiyatının en eski devirlerinden beri devam etmekte ise de onun on birinci asra kadar vucuta getirdiği mahsulleri maalesef elimizde bulunmuyor. Bahşi isminde bir aşığın birinci Selim' in Mısır seferi hakkında söylemiş olduğu destanından bakiye ufak bir parça ile birkaç beyit türkü istisna edilince aşık tarzının mahsulat kademesine hala destires olamadık. Bunun esbabı bir dereceye kadar anlaşılıyor. Aşıkların hece vezniyle yazdıkları milli eserler muntazaman divanlar halinde değil; muhtelif mecmualarda, cönklerde perişan ve ekseriya imlası bozuk bir halde mukayet bulunur. Kendi zamanlarında muayyen bir beste ile müteafık olarak halk arasında dolaşan o eserleri bazı erbab-ı merak kendi hususi mecmualarını tesadüfen kaydetmişlerdir.

(Aşık tarzının menşei de tekamili / Köprülü Zade Fuat Bek) dan naklen.

Batını zümrelere mensup zatın milli vezin ile yazılan esreri ise şair olduklarından değil belki hürmet ve tazim ile karşılandıklarından hafız idilmiştir. Bektaşî cönklerinde tarihen pek eski eşara edilir, fakat bu deyişler ya Ali' nin "aümmiye isna aşar (12 imam)" methine dair veya esrar-ı hurufe tasavvufi akidelere aittir (1). Batını zümrelere mensup olmayan halk şairleri ile aşıkların tercüme halini yazarken milli vezinle eser vücuda getiren sufi ve bektaşî şairlerini ilave etmek zaruridir. Zira mutasavvıf şairlerin kısmi azami mesleklerine ait propaganda yapmak maksadıyla şiir yazmışlar ve halkın lisanını terennüm etmeye mecbur kalmışlardır. Bektaşî babaları vesalitleri ise tahsil görmüş adamlar değil, belki halk arasında yetişmiş basit insanlardır (2). Eserler tamamıyşe aşık tarzındadır. Yazdıkları nefesler, nutuklar aynıyle koşma

1) Bektaşî şiiri dediğimiz ve hakikatte babalık, ahilik, abdilik, hurufilik, kızılbaşlık, kalenderilik, haydarilik, akaidinden mürekkep mufassıl bir halife-i akaidiyeyi şerh ve terennüm eden bu manzumelerde aşk ve muhabbete "Allah, Muhammed, Ali" teslisine sonra el abaya, fazlın uluhiyetine, esrar-ı hurufe Hacı Bektaş-ı Veli' nin Muhammed ve Ali' den ayrı olmadığını, tarikatın müşkilatına, ayin usullerine Pir Abdal' ın, Seyit Gazi' nin sonra Kızıl Deli Sultan, Balım Sultan gibi bektaşî azaminin münakibine, Yezid' in melanetine ait birçok şeylere tesadüf olunur. Eda itibariyle Yunus tesiri o kadar sarihtir ki bazen aynı mevzu hatta bazen aynı mısralara rast bile gelinir. Lakin bektaşî şiiri, umumiyetle onunkinden daha serbest, daha zarif, daha nükteli ve incedir. Yalnız Yunus' taki inanmak ve inandırmak kuvveti bunlarda yoktur. Bunlar daha az inanırlar ve ekseriya şiirlerinde şüphe ile karışık derin bir iztihzal muasene tesadüf olunur gibi olur.

(İlk Mutasavvıflar / Köprülü Zade Fuat Bek) s.389' dan naklen.

2) Bektaşiler, acem lisan ve edebiyatına kıymet veriyorlardı. Aralarından yetişen şairlerin ekseriyetle medrese tahsili görmemiş lakin milli zevke vakıf, ince ve zarif, düşünceli, her basit şeye kolayca kanabilecek derecede ibtidai ve adeta hurafeperest bir zihniyete malik olmaları, sonra aruz veznini ve aruz şekillerini ekseriya çok fena ve kusurlu kullanmaları bilakis milli vezni ve milli şekilleri tamamen Türk zevkine mütabık bir tarzda istimal edebilmeleri bundan dolayıdır.

(İlk Mutasavvıflar / Köprülü Zade Fuat Bek) den naklen s.386.

gibidir(1)bütün bu şairleri ayrı ayrı ünvanlarla neşretmek kabil değildir.Şübhesiz sufi melami ,hurufi,bektaşî ,kalenderî ,abdal vs. gibi zümrelerin kendi kanaatlerine göre tercüman olan edebiyatları vardır.Fakat nazım şekillerini nazar-ı itibara alarak yazılacak eserde bu gibi batını hususiyetler gözetilmez .Bu itibar ile ilmi mağlumâtı olsun olmasın milli vezinle yazan her şairi ad ilemek lazımdır.İşte bu ihtiyaç karşısında karşındadır ki aşıkları ,batınileri ,Halk şairlerini bir gül halinde ve (Halk Şairleri)Ünvanı altında neşretmek luzumu hahıl olmuştur. Bu noktayı nazara göre halk şairlerini dört zümreye ayırmak mümkündür.

1)Hiçbir suretle divan edebiyatının tesiri altında kalmayan "Ağıtcı" türkü yakan kadınlarla türkü yakan (2) kadın ve erkeklerdir.Asıl halk şairleri bunlardır.Kısmi küllisi ümmidir. batını bir zümreye mensup olanları pek azdır.Ekserileri la dini dir.Guramidir.Yaşadıkları muhitin ve kailleri tasvir eden destanlar tertip etmişlerdir.İslami mahiyet arz eden bir kısım esrleri ise ALLAH'dan ,Peygamber'den af , mağfiret ve Şefeat talebine aittir.Halkiyat ilminin daire tetkikine girecek şair bunlardır.

1)Aşıklar hemen hepsi bir tarikata mensup olup kısmi azami ve bilhassa yeniçeriler arasından yetişenler mutlaka mutlaka bektaşî olduklarından aşık edebiyatı bektaşî şairlerinin milli-tasavvuf şairlerinin kuvvetli tesiri altında kalarak onun şairlerinin kuvvetli tesiri altında kalarak onunla müşterek bir çok hususiyetleler peyda etti.

(İlk Mutasavvıflar/köprülü Zade Fuat Bek)den naklen S.392

2)Bir Halk Şairinin güfte ve bestesiyle vucuda getirmesine "Türkü Yakma" denir.

Kitabımızda tercüme halleri münderic olan Benli Halime ,Emine Hanım ,.....Hanım ,Deli İbrahim ,Ahmet Ağa gibi Şairler bu zümredendir.

II)Eserlerinde az çok divan edebiyatının tesiri göze çarpan Şairler.Asıl aşık bunlardır. Ümmi oldukları halde İhtiyar aşıklarla temas ide ide şiir yazabilmek kabiliyeti kazanmışlardır.(1)Bektaşî şiirlerinden ekseriyesi bu kabil kimselerdir.Esasen aşıkların kısmi azmi bektaşiler etmektedir.topladığım tercüme haller bana bu hakikatleri yakına bildirmiştir.Dertli ,Aryani(2) ,Asmani(3) ,Kenzi(4) ,gibi bektaşî şairlerinin diyar diyar dolaştıkları ,muamma astıkları saz çaldıkları malumdur.hayatlarına ait pek sathi malumatımız olan Perişan Veli Baba ,Şeyri ,Şahi.....vs. bektaşî şairlerinde aşık olmadıkları saz çalmadıkları idda edilemez.(5)Bu adamlar da tamamiyle divan edebiyatı tesiri altında kalmışlardır.Milli vezinle yazılan destanlar ,koşmalar ,nefesler ,türkülerden mühim bir yekün hep bu şairlerin kariyeleri mahsulüdür.İmdadi ,Gufrani ,Hikmeti(6),Cemali(7) gibi zevat hep bu zümredendir.

III)Az çok alim oldukları halde saz çalmak ve aşık tarzında şiir yazmaktan zevk alanlardır.Bunlar anadoluda bir ekseriyet teşkil iderler.

1)(İlk mutasavvıflar-s.389) bakınız

2)Tercüme halleri ve şiirleri ikinci kitapda neşr olunacaktır.

3)Tercüme hal ve şiirleri ikinci kitapta neşr olunacaktır.

4)Tercüme hal ve şiirleri (Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı) ünvanlı esere bakınız.

5)Besim Atalay "Bektaşilik" ünvanlı esere bakınız.

6)Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyat'ına bakınız.

7)Aynı eser s.16

Muarti gibi bağzı beктаşı şairleri bu kabil kimselerdendir.Eserleri divan edebiyatının fazla tesiri altında kalmıştır.Emrah ,Kamil(1) ,Hüsni(2) gibi halk şairleri bu zümredendir.

IV)Aruz vezniyle pek kusursuz şeyler yazmaya mukadder olmakla beraber milli vezne ve milli şekillere daha ziyade rabet idenlerdir.Bu zevat ilim ve irfanlarıyla tanınmışlardır.Saz çalmazlar .Türkü , mani gibi lirik mahiyeti haiz eserler yazmazlar.Vucuta getirdikleri manzumeler nihayet nihayet koşma veya semai(3) tarzında olur.Yunus ve muakibli olan Hacı Bayram-ı Veli ,Eşref Oğlu Rumi, Eroğlu Nuri ,İdris Muhtefi, Seyfullah Halveti ,Nakşi, Ak Kermani ,İbrahim Efendi ,Sunullah gibi tekke şairleri ile (4) Aruz ve hece vezinlerinin her ikisinde muvaffak

1)Tercüme hal şiirleri ikinci kitada neşr olunacaktır.

2)Keza

3) Semai ;dört mufailun veya iki mufailin vezniyle yazılan ve kendine mahsus bestesi olan halk edebiyatı numunelerinden biridir.(4+4) hecesiyle yazıldığı vakadır.

4)Meslek tasavvurlarını halk arasında yaymak ve onlardan taraftar kazanmak için mutasavvurlar hemen bütün islam aleminde ,mesela araplarda ,acemlerde ,orta asya türklerinde ,olduğu gibi mutlaka şiir ve sanatına başvuruyorlardı. Halkın şiire olan inhimakından istifade fikri şeyhleri, tekkelerde fikri ve bedi bir mahiyet yaratarak daha cazip kılmak için teşvik idiyor.Şiir bilnetice tarikat ayinlerinde musiki gibi muhim bir mevki tutuyordu.Muahhir mutasavvurlar bir takım şiirler ,ilahiler ,kitaplar vucuda getirmeye çalıştılar.O vakit önlerinde Yunus Emre Halk vezniyle Halk lisanıyla sade basit kıtaları, ilahileri buldular.Halkın kendi zevkine uygun bulduğu için şiddetle sevdiği rağbet ettiği bu örnekler ondan sonrada Yunus Emre'nin halk ve mutasavvurlar arasında adeta bir nev lisanı gayb olarak telakkisi muahhir mutasavvurları o yola sevk etti.Bu suretle hem Nim Kadi'sı bir anane riayet etmiş olacaklar.Hem de halk kitlesine anladığı ve sevdiği tarzda mahsuller arz ideceklerdi.

(İlk mutasavvurlar/Köpülü Zade Mehmet Fuat Bek)

İbraz eden(1),(2),, Rüşdi(3), vs. gibi halk şairleri bu zümredendir. Cilt cilt itşar idecek olan eserim işte bu tasnife göre tertip edilmiştir.Sırf aruzla şiir yazan şairleri tetbiatım haricindedir.Cönkler, tezkireler, sefineler ,menakıpnameler tarihlerle yaşıyan ihtiyarlar aşıklar ve ağıtcı(4) kadınlardan aldığım notlardır.Buhususta talebe ve arkadaşlar sarf ettikleri mesafelerde azami istifade etmiştir.Yazdığım bu diğer ciltlerde ;yazacağım koşmalar, destanlar(5), divanlar(6), kalenderilerden(7) bazılarının kailleri hakkında ufak bir malumata bile destires olamadım.

.....
1)(Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı) ünvanlı esere bakınız.S.100

2)Fırakı'nın tercüme hali ve şiirleri ikinci kitapda neşr olunacaktır.

3)Rüşdi, gezlik

4)Düğünlerde ve cenaze merasimlerinde türkü yakan kadınlara ağıtcı denir.Ağıt için tafsilat için (Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı) ünvanlı eserimize bakınız.S.209

Eski Türkler'de "sagular" için de (Türk Edebiyatı Tarihi /köprülü Zade Fuat Bek) bakınız S.88 birinci kitap.

5)Manzum ve mensur destanlar hakkında şu eserlere bakınız:(Türk Edebiyatı Tarihi / Köprülü Zade Fuat Bek) birinci kitap S.51)

(Milli mecmua:Destanlar /Ahmet Rasim. Bak numara 49)

(Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı.S.149)

6)Divan:(Failatün/Failatün/Failatün /Failün)vezni ile yazılan bu kendine mahsus ezgisi olan halk edebiyatı numulrinden biridir. hece vezni ile yazılan divan yoktur.Esasen bestesi failatün veznine göre tertip edilmiştir.(.....), (orta), (konya), (yeni kapu) gibi muhtelif kısımları vardır.aralarında fark yazılışda değil rast, uşak, kırceğar gibi mukamelerle bestelenmiş olmasındandır.

(Konya Vilayet, Halkıyat ve Harsiyatı.S.86)dan naklen

7)Kalenderi mana ve Şekil itibariyle iki kısıma ayrılır mana cihetiyle kalenderi olan nazımlar(Dünyadan usandım beruta meylim yoktur.El verirki gönlüm hoş olsun) gibi anadoludan intışar iden kalenderilik zümresinin efkarını terennüm ider. Bunlar Şekil itibarıyla serbesttir.Aruz ve hece vezinlerinin biriyle yazılabilirler.Şekil itibariyle kalenderi olan Şiirler ise (mefulu/mefailu/mefailu/feulün) yahut (mefulu/mefailu/mefailu/feulun: mefulu/feulun) vezninde yazılır ve kendilerine mahsus beste ile okunur.Aşıklar arasında kalenderi yazmak ve okuyabilmek büyük bir muvaffakiyet adl idilmektedir.(Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsıyat. S.68) dan naklen.

Binaenaleyh yalnız manzumelerini neşr iderek tercüme hallerden zaruri olarak sarf-ı nazer iddim .bunlardan bazıları memuldur ki yakın zamanlarda vefat itmişlerdir.İhtimal ki kendilerini tanıyanlarvardır.Fakat bütün bu zevat ile buluşmak ve istifade etmek mümkün değildir.Ne vakit vilayetlerimizde halk edebiyatı tetkikatıyla iştigal iden gençler çoğalırsa bu noksan kalan cihetler ikmal edilmiş olacaktır.Tetricen göre bileceğim yanlışlıkları diğer ciltlerde tashih etmek vazifemdir. Şu eserle memleketimin hakıyat ve edebiyatına ufak bir hudumet idebilirsem kendimi bahtiyar adliderim.

SADEDDİN NÜZHET

KONYA ERKEK MUALLİM MEKTEBİ EDEBİYAT MUALLİMİ

ÜLFETİ: Borludur. Asıl ismi "İsmail", mahlası "Ülfeti" dir. Ailesi "karabacak" oğulları diye şöhret kazanmıştır. Çiftçilik ile maişetini temin iderdi. Yüz on yaşında olduğu halde (302) tarihinde vefat eyledi. Şu manzumeler kendisininindir.

KOŞMA

Mensuri çektiler nice bin dara
Mecnun kavuşmadı Leyla'ya kardaş.
Olmağa şerifi vezir vuzera
Niçun göndermezler sılaya(1)kardaş?

Akıl başta iken oldum bir mankafa(2).
Gükden yere inmez didiler anka.
Zencir mi vurdular yoksa pranga(3)
Mahpus mu ittiler kalaya kardaş?

Ülfeti'yim asla yüzüm gülmedi.
Nere döndümse destim dolmadı.
Hiç kimseden bize imdat olmadı.
Kaldı bir ümidim mevlaya kardaş.

.....
1)Aslı vasl gelmesindendir. Ulaşma iki şeyin bir birine bitişmesi, vatan ve memlekete veya akrabaya kavuşma.

2)Mangafa, mankafa: Sersem manasındadır.Eski türkçede manak, iri ve kocaman demekti.

3)Aslı pranka;mücrimlerin ayağına vurulan zincirli halka.

Sen nazarkıl bir kişinin zatına
Usta oladınsa ırak dinir mi?
Eğer benden ise aşkın atına
Bizim menzilimiz ırak (1) dinir mi?

Cihanda saymaz mı namus ve arı
Biz severiz cihanda sadık yarı
Her kim ki bulursa ahu şıkarı
Gel onu bedenden bırak denir mi?

Gönöl ne yatırsın gafletten uyan
Aklnı cem ile var haka dayan
"Ülfeti"yim şimdi oldum dervişan
Öz(2) paęlenme nice hiç hak denir mi?

Ol böyle yazmış takdirde yazan
Çektiğim cefaya dağlar dayanmaz
Elbet bir gün olur büzölür düzen
Kimsenin ırası tana(3) dek yanmaz

1) ırak, ırağ, uzak, be'id

2) İç, leb, mağzi

3) Gelme, tan 'tı ile yazılır'', tan 'te'' ile yazılır; şekillerinde kullanılır. Fecr, sabah vakti, şafak.

Aşıkların aşkı olmaz mı kat kat?
Birv gün yamacına(1) dikilir sırat
Yüzbin öğüt(2) virsen nasihat
Gafil insan bu gafletten uyanmaz

"Ülfeti" renk aldım bahr-ı ummandan
İki çeşmi hı değil al kandan
gafil gelir gafil geçer cihandan
Varup ahvalini kamile danmaz(3)

1)Bayır yer, Dağ yamacı

2)Nasihat, vaaz

3)Danmak(dal ile yazılır) ,tanmak(tı ile yazılır):Tanışmak, sormak, müşavere etmek.

Coşkun dalga gibi dalga atmalı
Sabr idelim yok zarrı garibten
La'l güherlerden alup satmalı
Her gün durur aşk pazarıgaribten

Ol yaradandan olmalı imdad
Bülbül olan güle itmez mi feryat?
Elbet bir gün olur iderler azad
Bin yaşasın ol hünkarı garbten

Bu aşkın dalgası boyumdan aştı
Hasretinle didem al kanlar saçtı
Evladım göndermiş geldi ulaştı
(Ülfeti)ye yadigar garibten(1).

Pervaz kurar eyledin (2)eyle uçarsın
Bilinmez konağın hanın durnalar(3)
Yad(4) avcılar cektur nasıl geçersin
Haliniz kamile danın turnalar

Aşık olan aşk kılıncın yalarlar
Adet budur bahr gama dalarlar
Baz(5) beslerler hende şahin avlarlar
Sonra akıdırlar kanın durnalar

Tutun bir kılağuz (6) yoldan şaşmayın
(Ülfeti)nin gizli derdin aşmayın
Erzurum şitadır ordan geçmeyin
Çevrilin gölüne vanın durnalar

1)Oğluna cevap olarak yazdığı bir koşma

2)Halk, nas, elalem, kavim, aşiret ,memleket, kabilenin mesken ve mevası

3)Durna: Balıkçıl ve leylek ünvanından büyük bir kuştur. Telli turna ,mısır turnası gibi envayi vardır.

4)Yad(dal ile),yat("t"ile) şekillerinde kullanılır. Aslı "ta"ile dir. Yabancı, garip,bigane, eğ yar,düşman manalarına gelebilir.

5)Tu'an

6)Kalağuz,kulavuz:yol gösteren ,delil

7)Eşmen:Kazmak, kazımak, sürtmek, koşmak

Aşkın elinden bizi yaradan
Eler gelir eler gider bilmenemi
Kıl ve kalı kaldıralım aradan
Neler gelir, neler gider bilmenemi

Taze tafl iden geçirub çağı
Gayrı viran iddin bahçeyi bağı
Ferhat Şirin için cism-i dağı
Deler gelir deler gider bilnenemi

Gönül ne yatırsın gafletten uyan
Aklını cem eyle var hakka dayan
(Ülfeti) matluben gani mevladan
Diler gelir, diler gider bilmenemi

Azim rah eyledik eski vatana
İlmi minelavli idik ince su
Ol benim anam eyle atama
Bir akransız yayla idik ince su

Eliften başladık okuduk satır
Geldi geçti senden nice bahadır
Bir baştan bir başa tutardı çadır
Kurulacak bala iden ince su

(Ülfeti) rengini viridi gazeller
Bir seyringah iden ezel, ezeller
Selvi boylu ,sırma saçlı güzeller
Çok Mecnun'a Leyla iden ince su

Şiddetli ateşi pek gayt yakar
Dumanı ser çeker semaya çıkar
Ömrümün kalasını devirir yıkar
Gam kervanı geçiyol(1) ider suda

(İmdadi) acep ne buldun dermanı
Vallahi çıkıyor çıkardın canı
Hem de itilaf ider bir çok insanı
Mihnet binasında gel ider suda

Çiftci olup tutma(2) tutmak istersen
Rahmet ister,hizmet ister, gün ister
Koza(3) genci(4) buğday ekmek diler sen
İba ister, çizme ister, don ister.

.....
.....

Ergenlik(5), sultanlık, gelin kahrı zor
Yüz şey ister, yağ-tuz ister, un ister.

Kayd et bu sözleri sen yaz deftere
Uladın olursa virme sen bir yere
Şayet virir isen bir küfü şekere(7)
Sehtiyan(8) ister, meşin ister, gün(9) ister

Okudu (İmdadi) bildi burası
Çar anasıyla insanın cismi
Buşta okunur aşkın ismi
Hubab(9) ister, mahlas ister, ün ister(10)

-
- 1)Patika, dağ yolu
 - 2)İş, işçi, hizmetçi.
 - 3)Ufak top veya kapsül şeklinde ipek kozası.
 - 4)Susam
 - 5)Ergen:Evlenmeyen genç erkeklere dirler.
 - 6)Küfüşger: Ayakkabı yapan adama dirler.Kelimenin aslı farisidir. Kefş; pabuç dimektir.
 - 7) Tabağat olunmuş cilalı keçi derisi.
 - 8)Tabağat olunmuş manda derisi.
 - 9)Ad, nam, şöhret, şan
 - 10) Şeref, şan.

Soyunup girsen bu er meydanı
Kuvvet ister, giyim ister, el ister.
Olur mu cehl ile aşk imtihanı?
Akıl ister, fikir ister, dil ister.

Ehl hal söz söyler değer dünyayı
Erenler fehmi istesün iş bu kıtayı
Bulmak istersen bu manatı
Elif ister, be-cim ister, dal ister.

Kayıksız gideriz bahr-ı ummana
Aşkın deryasında ördekleşmişiz
Yezdan koydu bizi şekl-i insane
Ta ademden beri kömelenmişiz.

Sahnemiz mercan, inci, dürdane
Her şair giremez irfana
Gelemem zülfikar ad ve düşmana
Bir silah olmuşuz fişenklenmişiz.

Okundu (İmdadi) böyle ismimiz
Zinetle rengarenk oldu cismimiz
Mevla zer kalemle yazdı resmimiz
Hakkın dergahında çelenklenmişiz.(1)

1) Cevahir ile donatılmış serguç

Na Adem'den beri fevk olan canlar
Alınmış deftere hesabı nerde?
Üzerinde nazar durmuş bir melek
Destinde kalemi kitabı nerde?

Levh-i dilden sözdem ben bu noktayı
Her şair fehmi istemez bu manayı
Hurşid-i tabanda gördüm ziyayı
Perdesiz günşen nekabı nerde?

Arif isen arif şumanayı bil
Sana bela viren ağzında ki dil
Habil katli iden kardaşı kabil
Kabristanı gördüm terabı nerde?

(İmdadi) mahşerde Ahmed'e minnet
Bu manayı bilmek farz ile sünnet
Ehl-i iman için yapılmış cennet
Girmek istersen gir, Bab-ı nerde

Cesette can telef olmadan şahım
Sen yetiş ben geda kula bir su vir
Asumana çıktı feryat ve ahım
Destekle perişan hale bir su vir

Ömrümün kalası dahi söküldi
Dev çeşmimden kanlı yaşlar döküldi

.....
Bab-ı ihsanından dala bir su vir.

(İmdadî)'yi iddim sahabı alet
Kesildi takadî kalmadı kuvvet
Bir katre sabundan eyle kısmet
Tutıldı hub-ı dil-i lale bir su vir

Ezelden nuş iddik aşk şarabını
Haşreden kanmışız mestaneyiz biz.
Zahidim tutmayız her hatayı
Zincirden boşanmış divaneyiz biz

Adam aldaticısın ey hilebaz
Anladım var sende dahi bed avaz
Kapaklı cevabı bizler anlamaz
Zihnimiz bulanık biganeyiz biz

Okururuz kitabı mana sezeriz
Nadanın sözüne candan bezeriz(1)
Bir yurdumuz yoktur seyyah gezeriz
Sonra nefsim cengaveriz biz.

Cihyanda (İmdadî) böyle çeker mi yas?(2)
Haşa cevher taşı tutar mı hiç pas.
Madenimiz yakut, zümrüt ve elmas
Zatımız mercandır dürdaneyiz biz.

1)Bezmek, bıkmak, usanmak.

2)Ölen adam için zevk ve eğlenceden ictinab itmek, karalar giymek, matem, ağıt söylemek.

Coşkun sular gibi coşmak istersen
Aşkın deryasında akub gitmeli
Gel dola boynuna beni dinlersen
Sevda zencirini takub gitmeli

Zenhedanın ile itme hitabı
Oku derc id hem de em el kitabı(1)
Öğrenmek istersen ince hesabı
Üstün ile esreye bakub gitmeli

Cihan işine (İmdad) obalık(2)
Cahil sözünden ciğerim yanık
Ceht itme ey kuzum bu yol karanlık
Aşkın şemamesini yakub gitmeli

Zaht-ı bülbül gibi eyleme feryat
Yoksa benim gibi gülistanın mı var?
Uğrarsan bağına olursun pişman
Dirler dil nehrinde düşmanın mı var?

1)Em-el Kitab: Kuran'I, Kuran'ın manasını tamamen ihtiva eden. Tasavvuf ıstılahında insana da teşmil olunmaktadır. Tasavvufa göre insan nefsini idraki, Kuran'ı idraki demektir.

2)Oba: yabancı; dağda bir oba: dağda bir yabancı dımehtır.

Okırsı bilmezsın sen canı vedalı
Zülmüne yakarsın ehl-i kemali
Helal, haram değmez cemiden(1) malı
Semte götürecen tutarın mı var?

Ecel gelüp başa öyle çökerse
Ol çeşminden kanlı yaşlar dökerse
Emirgan burcu gökten sökerse
Canı kurtaracak fermanın mı var?

Razıyız mevladan gelen mektubı
Ehli hal olanlar buldı metlubı
Diler aşıklar nur-ı mehbunu
(İmdad) haktan başka cananın mı var?

1)İdersin.

Ezelden bir seda geldi hüdadan
Cem oldu ervahlar nidaya geldi
İkrarımız haktır (galubeladan)
İlk safda olanlar alaya geldi

Anasız atasız var birkaç eşya
Birinci ademdir, ikinci havva
Üçüncü koç kurban dördüncü asa
Emri hakla indi Musa'ya geldi

İdrak ile (imdad) bu emrizdan
Kudreti doldu zemin asman
Lebleri can virdi ibret ü imran
Nifhe-i nurundan İsa'ya geldi.

“La” diyen münkürler na bedid oldu
“İlla” diyen bu ikrara bağlıyız
Mevcudat subhanın kemalin buldı
Hak-ı hikmeti bir kahhara bağlıyız

“Amentü billah” a imanımız var
Çar-ı kitab içinde Kuran'ımız var
Hamdullah resul zişanımız var
Hak-ı habibi bu mehtare bağlıyız

Hac u şan yad ile ser-i yezdanı
Bırakma dilinden şahı merdanı
Tığından geçirdi çok münküranı
Biz ol sahafı zülfıkara bağlıyız

Levhadan süzdi (imdad) geftarı
Hünerdir fehm itmek ser-i ısrarı
Kimlerdir yürüten cansız divarı
Hacı Bektaş o esrara bağlıyız

Helak iddi ruhları hazreti sitar
Getirdi hizvare divane beni
"Elest" bezminde eyledim ikrar
Yazdı levhayı şekil insanı beni

Gördim hayran oldım yüzleri maha
Rüsiyahım sürdüm aziz dergaha
Erenler bezminde bağlandım şaha
Başlattılar aziz Kuran'a beni.

(İmdad)'a olmaz mı haktan inayet?
Rah hakikatte buldı belagat
Kutret-i hikmetinden virdi işaret
Yaraştırdı ser-i sübhana beni

Bağdat köprüsünden kervan geçerken
Suya düştü bu kün dengi duydın mı?
Hazreti Ali de Kaf' da gezerken
Döğüşen(1) kıldığı cengi duydın mı?

Hak-ı rahından sapma bir yana
Üç harf beş nokta ile geçtin meydana(2)
Sakin sende uyma kafir şeytana
Adem'e iddiği rengi duydun mu?

Vucudum şehrine düştü bir kandil
Dil meleğini ateşi suzan bağladı
Çeşmimden yaş aktı pek oldum alil
Heryanımı baran tufan bağladı

Hikmet-i hüdadır koyan meraka
Züleyha vasvını virdi aşka
Düşürdi Yusuf'ı Çah-ı firaka
Şahlık için emri yezdan bağladı

1)Dönüşen

2)Aşk

Bak Adem'e iblis itti bir rengi
Halil'in bıçağı hem kesdi sengi
Ali Kaf'da döner eylerken cengi
Dev kolını(1) Şaha merdan bağladı

İbtidayı hikmet balaya geldim
Orada ikrara elaya geldim
Çar-ı anasırda dünyaya geldim
(İmdadi) serimi sübhan bağladı.

Bu dehr-i alemde lokman olmuşuz
Haste-yi hicranım ilacıyız biz
Var hakikatte kurban olmuşuz
Beyt-i Mükerrer'in hüccacıyız biz

Ezel ki eladan biz iddik ikrar
Nadanı fehmi eylemezdir ne bu ısrar
Rehberimiz zîşan-ı Ahmedül Muhtar
Haric-i milletin sertacıyız biz.

Hub-ı aşka giriftar (İmdadi)'n dee
Mena idemez kimse bahşîşi heda
Ehl-i dil olana canımız feda
Muhabbet mührinin emvacyız biz

1)İki kolunu

Dinle geftarımı Arif ve dana
Derunumda şimdi açarın nihanı
Dil meleği tutuşdı nar-ı suzana
Ah ittikce zuhur dumanı

Hakka doğru gitmez oldu bir kolu
Giru kaldı hakkın emri usuanı
Çokları gittiği şeytanın yolu
Boşa bıraktılar rahı rahmanı

Azdır giden şimdi rah-ı mevlaya
Heves itmekte zevk-i dünyaya
Taata itmez oldu evlat babaya
Aklından çıkarma ahir zamanı

Kalamız bozıldı işimiz harab
Akıl isen düşün bundan hisse kap
Kıyamet gününde açıldı çarbab
Her taraf da zahr oldu nişanı

Mehdi-i rasulden oldu işaret
Galiba yakındır rüz-i kıyamet
Çar-ı kitabı yazan ol dest-i kudret
Hak böyle buyurdu emr ve ferman

Hikmet-i rebanı bu emri gaffur
Balağı kudretten eyledi zahur
Azrail Tarsus'a idince abur
Dikti sancağını kurdu meydanı

Kullara başladı alem uyandı
Tutulanın çeşmi kana bulandı
Ecel sefinei geldi dayandı
Açtı yeleğini duyuldu figanı

Bir fırtına oldu tutdı etrafı
Günden güne artmakta mevtin lafı
Girdi aramıza bir can kavafı
Nicenin tutuldu bunda zamanı

İşledi insanda nar-ı ihtirak
Çoklarını sardı bir gizli merak
Otuz kuruş oldu bir şişe konyak
İçüp yolda düştü böyle sekranı

Tarsus'un içine düştü bir figan
Çığırtı ahali yarab elaman
Bir günde gidince birden yüz on can
Herkes sağlığından kesti nemanı

Ziya Bey Kaymakam dedi bu ne iş
Tel çekti üç günde geldi müfeddiş
Altı defa eyledi tefdiş
Yetişdi eflatun, deherin lokmanı

Hakkın hikmetine gönüllü uyan
Vadesi yetene(1) olur mı derman?
Tabibler seğırtti(2) atlı ve yayan
Gördüler ah idib kan ağlayanı

Sağ olan ondan bir yana sapsın
Arasın ilacı lokmandan kapsın
Vadesi yetene doktor ne yapsın
Ölecek hastanın olmaz dermanı

Seyyah-ı senge döndü cism-i mermerler
Böyle soldı nice nice dilberler
Gice gündüz durmaz oldu berberler
Sağ koldan aldılar o fazla kanı

Tabibler ittiler bir kavlice karar
Didiler buda mı insana zarar?
Yeni dünya, elma, zerdali, hıyar
Tarlada kuruttılar patlıcanı

Bahçeciler didi yok bize ekmek
Boşa gitti bizim hep olan emek
Beyaz kavu, karpuz oldu bir çayrek
Çok cevri iddiler bağ ve bostana

-
- 1) Yetmek: Vasil olmak, değmek, baliğ olmak, hitama irmek.
2) Seğırtmek: Sıçramak,koşmak, tek ve taz itmek.

Takdir böyle imiş hakem-i kazada
Ölen gitti sağı kaldı belada
Çok evler kapandı bu fırtınada
Melül(1) mahzun kaldı hep hanımanı

Devlete halimiz olunca beyan
Emr eyledi olsun tarsusa ihsan
Cihana gelmemiş böyle adil han
Sehavet gencidir merhamet kani

Kollara altı bize bulaştı
Niceler canından usandı şaştı
Ermeni milleti dağlara kaçtı
Gice düştü, yola tutdı reva

Çoğunda vardır mevtin yarası
Zenginlerin çıktı küfli parası
Yetmiş kuruş oldu namrun(2) kirası
Vakitsiz yüklerler dilsiz hayvanı

1)Melül: Halk şairleri melülü ekseriyetle melül şeklinde kullanırlar

2)Tarsus ve havalisinin Toroslar'da ki yaylası

Katulunlar şaşdı oldı divane
Bavulıyla kaçtı kafiristane
Tarsus dan dağıldı iki bin hane
Çok konaklar oldı harab viranı

Bir takım urumlar düşdiler yola
Atlı dağıldılar sağ ile sola
Budos, Vasıl, Suayanı, Nikola
Andun arar bulmaz okur yevanı

Mevlamız söndürsün iş bu ateşi
Hiç leke tutar mı mücevher taşı?
Hak selamet virsin can kardaşı
Na meruna çekildi dinin ihvanı

Üç yüz pare köpek beslice niddi
Baş alup "hacın"a(1) Menzil'e yedti
Uşaklar dağıldı, ırgatlar(2) gitti
Çiftcilere oldu mezar sapanı

1)Hacım: Salimbey kasabasının eski ismi

2)Ergat: Irgat, işçi, yapı amelesi

Gerçektir sözlerin serurlar tacı
Alındı bizlerden canların bacı(1)
Ne bezirgan kaldı ne de sebzacı
Kapandı tarsusun beşyüz dükkanı

Bi namazlar kılar oldu namazı
Asumana çıkdı bunda avazı
Mümin olan itti hakka niyazı
O demde biz kıldık şükrü yezdanı

Binamaz namaza pek iddi devam
Senede dört defa görmezdi inam
Sure-i melik ile doldı ma makam
Vaazla okuduk aziz kuranı

İslam'a farz olan savm ile salat
Hatırdan dur itme var hac ile zekat
Rasul-u Ekrem'dir sahab-ı mucizat
Daima hatırla sen yaradanı

1)Virgü: Vergi; bir yerden bir yere nekl olunan eşyadan alınan resm

Şefiül müslümin rasul-i zişan
Ebubekir ül Sıddık, Ömer ve Osman
Ali ül Murtaza o şah merdan
Sahabe Zülfikar o hakkın aslanı

Adana'ya eyvah didi İstanbul
Şam'dan haber aldı Bağdat anadol
Fransa'dan tel gitti tuydı Tirpol
Haberı doldırdı bütün cihanı

Bu derde giriftar olalı solduk
Kusurumuz çoktur hep onı duldık
Gaffarelzebun var ucuz kurtulduk
Bırakma dilinden vert-i menanı

Bin üç yüz on bir de öldi kullara
Def iddi sineden Hazretti Mevla
Hayr ile yad itsin (İmdadi) geda
Okuyub dinleyenler bu destanı(1)

1)1311'de Tarsus ve havalisini harab iden, bir salgın meydana gelmiş ve o zaman (İmdadi)
bu destanı yazmış.

EMİNE HANIM: Konyalıdır. Babası hafız Muhammed Efendi, büyük babası meşhur Şemi'dir. Şemi'nin geli, Şemi'nin kızı, Hacı gibi mahlaslar kullanmaktadır. Dört defa hacca gitmiştir. Okur yazar değildir. Tercüme halini ve nasıl şiir yazmaya başladığını şu suretle hikaye eder." On iki yaşındaydım. Bir gice yatsu namazını kıldıktan sonra yatağıma yaslandım. Uyumuşum, rüyamda birkaç kişinin üzerime doğru geldiğini gördüm. Ellerinde taşıdıkları billur kaselerde şerbet vardı. Hemen alup içmek istedim, ikisini virdiler, üçüncü billuru virmediler. Meğerse o kasede aşkın şarabı varmış. Uyandıktan sonra kendimde büyük tehavüller has iddim. Dürlü dürlü şiirler söyleyebiliyordum. Babam ve annem benim bu vaziyetime şaşırmışlardı. Halbu ki Şemi: 'Benim soyumdan bir aşık gelecek fakat ne yapayım ki kadındır' demiş. Ah!.. Eğer ben erkek olaymışım büyük babama bile taş çıkartacaktım. Zaman geçtikçe babam da aşık olduğumu anladı. Bana bir saz aldı. Daima mezarlıklara ve izbe yerler gider sazımla eğlenirdim. Sonra babam beni evlendirdi. Kocam da on yedi kuruşa aldığı sazı bana hediye etti. Evden çıkmaz olmuştum. İşte o zaman bu zaman kendi kendime söyler ve eğlenirim." Filhakika yaşı sekseni geçtiği halde bir takım türkü ve destanlar tertip idebilmektedir. Gençliğinde vucuda getirdiği deyişlerin ekserisini unutmuştur. Kendini tanıyanlar zavallı kadıncağazın sözlerini saçma telakki iderek zabt itmemişlerdir. Fakat eserleri cidden güzeldir. Şu nazımlar kendisininidir(1).

1)Emine Hanımın diğer üç manzumesi (Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyatı) adlı eserimde neşredilmiştir.

DESTAN

Kolum yok kanadım yok bir garib kuşum
Cenab-ı Kibriya gör benim işim
Ne talihsiz imiş şu benim başım
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Semada melekler arzuhal okur
Algın koyun gibi içerim dokur
Yaradana ısmarladı bu fakir
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Konya'ya geldiği gün Kemal Paşa
Şanı yordı dağlar ile taşa
Allah ömür virsin sen binler yaşa
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Seherde uyandım yağıyor rahmet
Seni doğuran ana çekti zahmet
Bari millete sen eyle merhamet
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Şu fani dünyaya geldim gülmedim
Ağlayup da gözüm yaşım silmedim
Senin gibi sehavetli görmedim
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Allah Kemal Paşaya ömür virsin
Tavladan atları gemini gütsün
Sana kötü sanı sananlar bulsun
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Kemal Paşa iskeleden yürüdü
İngiliz Fransız yağı eridi
Senin gibi bu kumandanlar yok idi
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Keşki Kemal Paşa göre idim
O yiğide ziyarete vara idim
Armağan istese canım virirdim
Efendim mülkün de canın sağ olsun

Bu destanı düzen "Şemi'nin Kızı"
Devşirin bahçeden güli, nergisi
Allah'ım paşaya kavuştur bizi
Efendim mülkün de canın sağ olsun

AĞIT

Heman bu dünyaya kaldı bir adı
Allah sana virsin ahiret muradı
Adağlar hazan döker bostan sınadı

Ağlayub da yerim od itmen benim

Gelir diye yolım gözetmen benim

Soyun İsmail sen geldin soyun
Berinsiz, yakasız gömlekler giyen
Huriler itsinler ahirette düğün

Ağlayub da yerim od itmen benim

Gelir diye yolım gözetmen benim
Eser şehirli olur muhanet
Heman Cevdet'im Allah'a emanet
Valideniz mahzun itmeyin nihayet

Ağlayub da yerim od itmen benim
Gelir diye yolum gözetmen benim
Anan çıkar çıkar yollara bakar
Ela gözlerinden kanlı yaş döker
Bu ayrılık ananın belini bükür

Ağlayub da yerim od itmen benim
Gelir diye yolum gözetmen benim
Eyvah anam ben dünyama doymadım
Dünya senden ben bir murat almadım
? olub kapı gede durmadım

Ağlayub da yerim od itmen benim
Gelir diye yolum gözetmen benim
Ana seninin okur(1)larını arar
Üç yavru doğurdum bu idi karar
Senin Avrupa'nı(2) aceb kim tarar

Ağlayub da yerim od itmen benim
Gelir diye yolum gözetmen benim
Evinizde sizin baykuşlar ötdi
Anan sizi aldı garbta gitti
İsmail İstanbul'da gayb iddi

Ağlayub da yerim od itmen benim
Gelir diye yolum gözetmen benim

1) Akran ve emsal

2) Tepede ki saçlara dirler

Sabahdan uykudan kaktım(1)
Dikkatle kapuya baktım
Yavrumu hakka emanet ittim
Yağma birimin(2) üstüne

Açıl bulut şad olayım
Gamdan azad olayım
Bulut sana kul olayım
Yağma birimin üstüne

Şimdi bir rüzgar çıkar
Tacını tahdını yıkar
Yolcuyu hanlar tıkar
Yağma birimin üstüne

Bülbül feryada başladı
Yaralarım hep işledi
Hadam bana bağışladı
Yağma birimin üstüne

Gamlı gün zür ile geçer
Yaralarım ağzın açar
Evlad anadan mı kaçır?
Yağma birimin üstüne

Ceviz gibi özden oldum
Yakup gibi gözden oldum
Şimdi kötü ana oldum(3)
Yağma birimin üstüne

Menla hünkar itsin himmet
Dilerim bazısı da kuvvet
Giderdi Şemi'ye kasvet
Yağma birimin üstüne

-
- 1)Kalktım.
 - 2)Bir danemin, biricik yavrumun demek istiyor
 - 3)Ana mı oldun?

Doğrudur ben çekdim hayli zulmet
Evladım adı Ahmet dir, Ahmet
Bu cevabı nasıl didin muhanet(1)
Bir arzuhal virdim gani yezdana

Galiba ordan hiddetli çıkdı
Gönlümün bağını bahçesini yıktı
Kadın anan(na) kötülük itdi
Bir arzuhal virdim gani yezdana

Şu fani dünyaya gelenler ölür
Herkes iddiğini elbette bulur
Yarun elbet yakan eluma gelur
Bir arzuhal virdim yezdana

Bu kötü cevabı nasıl söyledin
Ateş gibi ciğerimi dağladın
Varamam gayrı yolun bağladın
Bir arzuhal virdim yezdana

1)Muhanes, muhanet, mehanet, ef'al babından; kadın gibi olan, korkak, alçak, namert

Şu dünyaya gelenler kalmaz
Buna dünya dirler baki olunmaz
Geçer ömrünüzde günlerin kalmaz
Bir arzuhal virdim yezdana

Bu cevabı diyin (Şemi'nin) kızı
Derdi ile bilemedi baharı yazı
Bari huzurunda ak olsun yüzü
Bir arzuhal virdim gani yezdana

Kapıyı gözüme aldım
Bir elmayı dörde dildim
Dostumla düşmanımı bildim
Kaderim bu diye ağlarım

Sızılar indi dizime
Ahbablar bakmaz yüzüme
Muhtaç oldum il kızına
Kaderim bu diye ağlarım

Genç iken bilmedim işimi
Zalim felek yüzdi başım
Kalmadı ağzımda dişim
Kaderim bu diye ağlarım

Gün indi akşamlar oldu
Yavrular evine geldi
Anam elinize kaldı
Kaderim bu diye ağlarım

Tera mevailer gelir geçer
Ahbablarım benden kaçar
Keder itme diye geçer
Kaderim bu diye ağlarım

Kardaşıma diyen duysun
Yalan dünya mülkü olsun
Gelsin bir halimi sorsun
Kaderim bu diye ağlarım

Yastığa koydum başımı
Gözümden döktüm yaşımı
Buldum aldırdımeşimi
Kaderim bu diye ağlarım

Bu destanı düzen "hacı"
Bulunmaz dünyanın ucu
Densizin sözleri acı
Kaderim bu diye ağlarım

Akçeşme'den çıktım tağlimin ider
Candarmalar sağan, solunı yider
Anayı babayı koyub da gider

Gel yavrum yollara baktırma beni

Büyük mesnet ile gözlerim seni

Anan çıkar çıkar dağlara bakar
Senin hasretin ciğerim yakar
Bu ayrılık benim belimi bükür

Gel yavrum yollara baktırma beni
Büyük mesnet ile gözlerim seni
Anan senin o gözlerini arar
Dört yavru doğurdum bu iş karar
Senin siyah saçların kimler tarar

Gel yavrum yollara baktırma beni
Büyük mesnet ile gözlerim seni
Ananız sizi dört kardaş doğurdu
Atıldı danesi yavrum çığıldı
Benim taliğim çileyile karıldı

Gel yavrum yollara baktırma beni
Büyük mesnet ile gözlerim seni
Horozun kocadı çıkamaz oldu
Sağına soluna bakamaz oldu
Asla sahillerde ötemez oldu

Gel yavrum yollara baktırma beni
Büyük mesnet ile gözlerim seni
Söğüt altı benim menanim oldu
Ananın gözleri yaş ile doldı
Hamalın Salih de rafıkım oldu

Gel yavrum yollara baktırma beni
Büyük mesnet ile gözlerim seni

Allah kumandan Beđe ömür virsin

Tavlada(1) atları gemini gevsin(2)

Benim yavrum ile beraber çıksın

Gel yavrum yollara baktırma beni

Büyük mesnet ile gözlerim seni

Bu cevabı deyin ‘‘Şemi’nin gelini’’

Gelib bağçadan devşirin sümbülü

Salı virin kafesten bülbülü

Gel yavrum yollara baktırma beni

Büyük mesnet ile gözlerim seni

1)Tavla, toyla, at ahır

2)Givmek: Çürük dişle yada diş etiyle kemirmek, koparmaya çalışmak. Gevelemek:İsırır
gibi yapmak

Kayacığın yolu ova
Evleri var yuva yuva
Gönül vatan tutmaz bura
Sılam bana hayal, düş der

Elif kadın orada ağlar
Ah ider ciğerim dağlar
Kamuşdan yetişmiş bağlar
Sılam bana hayal, düş der

Sabah namazına kalkar
Basdırığa(1) güller sokar
Kendini tamuya(2) atar
Sılam bana hayal, düş der

Horozlu hana geldim
Döndüm arkama yaktım
Bir laf ile ordan kopdum
Sılam bana hayal, düş der

Baş oğlu odaya girer
Avratlar(3) zimni ider
Üç güncek eğlensen yeter
Sılam hayal, düş der

Beklerim ihvanlar gelmez
Destiler de su bulunmaz
Divan der burada durmaz
Sılam hayal, düş der

Bunu dir "Şemi'nin kızı"
Bilmedi baharı yazı
Tükenmez aşkın sözü
Sılam hayal, düş der(4)

1)Tulum üzerine konulan ağırca taş veya demir parçası

2)Tamu: namuk, cehennem

3)Avratlar:hanımlar

4)Reeya

BENLİ HALİME: Bonapart'ın ihdas itdiği Mısır gailisini tasvir iden kıymetli bir vesikasına malik olduğumuz Benli Halime'nin muğtelif tecüme haline vakıf değiliz. Yalnız bu şairin yüz ile yüz elli sene evvel yaşamış olduğuna şu kadın destanı ile kati bir hüküm virebiliriz.

DESTAN

Ya nice yatırsın gafletten uyan
Yad eşlerden agah ol padişahım
Birkaç rical ile valide sultan
Muayyen kaire bil padişahım

Hiç haberin var mı Mısır ricalinden
İçinde kalmadı kızdan gelinden
Elmaslı Mısır'ı kafir elinden
Dini bütün vezir sal padişahım

Ne yazıklar oldu Mısır şehrine
Kilisalar yapıldı mescid yerine
İmdat gönder din İslam yoluna
Mısır elden giddi bil padişahım

Suçumuz ne idi bilmedin kusur
Kız gelin kalmadı çekildi esir
Fransız elinde kaldıysa Mısır
Tac ve tahdî terkit gel padişahım

Hacı Bektaş ocakları uyansın(1)
Dal kılınçları Fransız'a dayansın
Nil mübarek al kanlara boyansın
Kafire bir kılınç çal padişahım

Kötü kafir haç takıcı gezdirir
Dine davet ider candan bezdirir
Gice gündüz derimizi yüzdürür
Koma hakkımız al padişahım

Üç kız idik bir araya durulduk
Gice gündüz kimlere vurulduk
İmdad diye bir Mevla'ya sarıldık
Dini bütün vezir sal padişahım

1)Yeni çeri ocakları

Bir yanımız Akdeniz dir geçilmez
Bir yanımız Karadağlar kaçılmaz
Mevlam izin virme nice uçulmaz
Koma hakkımızı al padişahım

Beş vakidde fara eyle hem senet
Kafirden kurtulsam canıma minnet
İslam'ın içinde hazırdır cennet
Dini bütün vezir sal padişahım

Adımı sorasan "Benli Halime"
Mevlam kail olur mu böyle zalime
Bizden selam idiin Sultan Selim'e(1)
Tac ve tahdı terk it gel padişahım

PESENDİ:Kütahyalıdır.Asıl adı Muhammed dir. "Hacı Pesendî" ünvanıyla meşhurdur.Mevlevî taikatına intisabı vardır.Başına daima sikke giyerdi.Uzun boylu ak sakallı idi. İhtiya olduğu halde zinde bir vucuda malikdi.Merkebe biner Kütahya'nın Sultan Bağ'ında ki bahçesine gider gelirdi.Gençliğinde iyi saz çalardı. Sonra terk itdi. Hece ve aruz ile yazdığı şiirlerin ekserisi mutasavvufane idi. Tahminen 1327 senesinde vefat eyledi. Şu nazımlar kendisinindir.

1)Üçüncü Selim

KOŞMA

Yar derd-i aşkınla bilmezem ne oldum
Açtı bu sinemde yara gözlerin
Müselsel zülfüne düşüb bend oldum
Çıkalı mensur-ı veş dere gözlerin

Ezelde senle ruh görüşeli
Atıldı ozaman suda temsili
Aşk-ı muhabbeti cana düşeli
Yaktı derunumu nare gözlerin

Yer tutar sinemde keman kaşların
Şahmeran(1) kılıklı(2) siyah saçların
Beni öldürmede müjgan taşların
Virmez asla ara gözlerin

Cemalin gül gibi teman itmede
"Pesendi" akı hiran itmede
aşkın kaleni viran itmede
bir dane mestane kara gözlerin

-
- 1)Şahmeran: Şahmeran'dan tahrif edilmiştir. İran padişahlarından biri imiş. Hurafeye göre bir adamın başı insan, vücudu dört ayaklı yılan imiş. Şahmeran hikayesi meşhurdur.
- 2)Şekil, kıyafet, tarz

MÜSTEZAT(1) DİVAN

Mübtelayı aşk olalıdan buldı lezzet canımız

Var bizim cananımız

Pak olur neremde güller gibi meydanımız

Her dem ve devranımız

Gelse nadan neşe bulamaz bezmimiz

Aşk ile şaistandır

Can içinde gizlidir her an bez mihmanımız

Böyledir irfanımız

Mevlevidur gördüğün ehl-i edebi kandadır

Hu ile devrandadır

Çünkü tarık nazinindir pek büyük sultanımız

Aşık bir hanımız

1)Bütün edebiyat kitaplarımız müstezadı, bir vezine tahsis edilerek tağrif etmektedir. Halbuki garp ve acem medeunatı bunun yanlışlığını ispata kafidir. Pesendi müstezadını fa'ilatün vezniyle yazıyor. Kim bilir ne kadar bu yolda tesadüf edeceğiz.

Ta ez el merdanelerdir ser verirler şahına
Şems-i tebriz-i rahına
Ser verir sır vermeyiz çok dur olan kurbanımız
Can verir hubanımız

Var semamız da sefa, cana gada, aşka cela
İsmi her an da vefa
Anlaşılmaz zaheda hem sırtımız seyranımız
İncedir erkanımız

Mağzi Kurandır muhakkaktır tarik mevlevi
Ey (pesendi) mesnevi (1)
Hacet kata olupdur sertesir fermanımız
Var bizim imanımız

[illegible]

KALENDERİ

Ey bad-ı saba yar ile vuslat ne zamandır
Bir kere sual eyle ki ruhsat ne zamandır
Ol serv-i sehi sayenin gülse de boyu
Yüzü vermeyeli paine has ayet ne zamandır

Dağ olsa bile eylemez hicre tahammül
Taş olsa erir ateş hasret ne zamandır
Her vakit şehir-i yar uyumaz aşkı gözler
Ey bad-ı saba vaslına himmet ne zamandır

Muhtaçı onun sağeli bağbinde (pesendi)
İhsan-ı fetuh, bab u murat ne zaman

ÇEŞMİ: Kastamonuludur. Genç yaş da aşıkliğa heves itmiştir. Bir gün saz şairleri kendisine mahlas vermek üzere (Fuzuli) den tefil etmişlerdir.

Defter-i egmalımın haddi hatadandır siyah
Kanadı kör çeşmim hayal ettikçe havl-i meşhuri
Beyti çıkmış ve o günden itibaren adına Çeşmi demişlerdir. Şiir de fevkalade kabiliyeti vardır. Fakat maalesef hayatı fakirane geçmiş ve son zamanların da tesail etmeğe başlamıştır. İş bu cinashı koşma kendisininindir.

Derdilem artdı yarımın(1) dirdim
Seksen de doksan da yüz de(2) seyreyle
Anca güllerini yarmak dirdim (3)
Gerdanda,dudakta,yüz de seyreyle

Sel gelince yıkılırmış yar(4) didem
Al hançeri vur sineme yar(5) didem
Yeter cevri ü cefa etme yar(6) didem
Cism-i bedenimi yüzde(7) seyreyle

“Çeşmeye” bir gazel yazdım divane
El bağladım yare durdum divane
Dedi var yıkıl git behi divane
Aşkındır ya sende yüzde(8) seyreyle(9)

-
- 1)Yarım: Birin yarısı
 - 2)Yüz: on kere on
 - 3)Dirmek, toplamak, cemig itmek
 - 4)Yarılmış yer, uçurum, birden atlamak
 - 5)Yarmak mastarından emr-i hazır
 - 6)Dost, mahb-i sadık
 - 7)Yüzmek mastarından emir; bir hayvanın derisini çıkarmak, soymak
 - 8)Yüzmek mastarından emr-i hazır; suyun üzerinde durup batmamak.
 - 9)Ahmet Remzi Efendi'nin Gayr-i matbug bir mecmuasından naklen

HÜZNİ: Asıl ismi İbrahim mahlası Hüzni dir. Güzel kanun çalardı. Saz ve sözde aşk-ı
ruziden istifade etmişti. İmtihan olmak maksadıyla diyar diyar dolaşmıştır. 1315 tarihinde bir
defa Konya'ya gitmiş, Mevlana

Sana tağzimen istikbal durur üçler huzurundan

Bu (Hüzni) bedeni mümin et sultan mevlana

Maktugni havi olan bir semai ile irticalen medh etmişti. Şu nazireler kendisindir.

KOŞMA

Gel beni gurbette ağladub gezme

Yeter cevri ettiğin canıma felek

Hicran gayretiyle bağrımı ezme

Hasret koydun hanmanma felek

Akıldub dideden cü-i vuş havni

Diğer gün eyledin dağ deruni

Lemar isten başıma çerh gerdunı

Kasdın nedir bilmem canıma felek

(Hüzni)'yim gurbete attın taşıma

tükenmez koğaya koydun başımı

perişan eyledin dil-i nişanıma

Galiba susadı kanıma felek

DESTAN

Kainat ısrar etmede iken

Bak ne suret viridi cenab-ı izdan

Münkünat sır mübhemde iken

Gör nice halk itdi halak-ı cihan

Can kulağın açıp dinle bu hali
Terk eyle bir parça kıl ile kali
Hilka-i eşyanın budur evhali
Bir bir sana hepsini edyim beyan

Suni kudret ile zat-ı icla
Nur-i Muhammedi halk etdi mevla
Büyüyordu şanında levlak-ı levla
Zatını bu yolda eyledi ağlan

O nuru kudretle gerdigar
Taatile emr etti perved -gar
O nur idi ancak ahmet-i muhtar
Muhammed Mustafra'yı hebib zişan

O nura kılındı ezelden tecelli
Dedi sensin kainatn ekmeli
Senden zuhur iddi bu alem beli
Ebedi almasın bu yurdu sübhan

Bir nazarda ettin hıfz musavvat
Zahir oldu kün emriyle kainat
Ne felek kaddisiyah, tarz mümkinat
Arş-ı azim gerisi oldu müsteban

Kuruldu arş üzerine saray-ı levlak
Tezyin oldu odem kabe iflak
Bir hane-i katidir vema erselnake
Bina eder sana hazret- kuran

Eyyam-ı sittada helak oldu dünya
Hep zuhura geldi alemleri eşya
Yedi tamu sekiz cennet-i ala
Halk oldu zebanı hevriyle galeman

Murat ilahi geldi zuhura
Kaddi seniyanı celb eyledi zuhura
Dinleyin emrini düşmeyin futura
Diyup yuu-icehle buyrdu ferman

Didiler yarabbi nedir muradın
Zahir oldu sende sunni icadın
Hazırdır emrine cümle ibadın
Lütfunu bizlere sen eyle ihsan

Kaddisiyane huda eyledi hitab
Dedi bu emrime verin bir cevap
Hıkat-ı eşyayı cenab ve hab
Melainesine bildirdi evvel an

Melaine evel dem vuruldu hayrına
Cevap vermediler zat-ı hazrete
Nevan karıştılar ser hükümete
Sonra nedim oldu cümle katsıyan

Didiler yarabbi adem oğlunu
Olur ki zatına eder isyan
Emrini rida idüb dönerler kani
Asi olur şayet iderler tuğyan

.....

DELİ İBRAHİM: Ermenek'in Uğurlu karyesinde 1236 senesinde doğmuştur. Okur yazar değildir. atıgan olduğundan ve her şeye karıştığından kendisine deli demişlerdir. Vefatı 1317 tarihindedir. Şu destan parçası onundur.

Adalet kalmadı dünya bozuldu
Kul belası bir birine dizildi
Fakir fukaranın bağı ezildi
Pek yaman haldeyiz bilsin hükümet

Suratımızın görünmez oldu alığı(1)
Ayaklarımız unuttu gün keliği(2)
Yığma oldu mişe(meşe) geliği(3)
Canımız yanıyor bilsin hükümet

Bir meclis var idi adı idare
Delbendden ak varsak iderler kara
Haksız mültezim yandı fukara(4)
Fukara halinden bilinsin hükümet

Mültezem defterini eline aldı
Üç kale mal ile ismimi buldu
Bütün mahsüllerimi elimden aldı
Perişan halimiz bilsin hükümet

Bizde bel bağladık okur yazara
En iyisi mağlûl varsın didara
Ruhumuz çıkmadan girdik mezara
Ecelsiz ölüm var bilsin hükümet

Mültezimler korkmaz yardan hakdan
Hep hakkını aldı karadan ak dan
Beş parmakla dane ararlar yokdan
Anu inci oğlu ayırı bilsin hükümet(5)

-
- 1)Alık: Ermenek'te elbise mağzasında müstagmildir
 - 2)Kelik: ayakkabı, bağlamalı yüksek ayakkabı
 - 3)Gilik: Meşe ağacının meyvesi
 - 4)Fukara
 - 5)Anu İnci Oğlu: Ermenek tacirlerindendir.(hece fazlalığı var)

RASİM: Asıl ismi Ali dir. Mahlası Rasim dir.1284 tarihinde (edermesun) da doğmuştur.Pederi esnaftan Muhammed Efendi isminde bir zaddır.İstanbul mekteplerinde bir müddet okumuş, fakat ibtidaiyi bile ikmal edememiştir. Hayatı kısmı azami askerlikte ve komserlikde geçmiştir.Elyevm'de (Bor) fakirne bir hayat geçir mektedir. Şu koşmalar kendisinindir.

*Eserlerini bizzat kendisinden yazdım.

KOŞMA

Çünkü dilber sen vadinde durmadın
Yan bakma yay kaşlı girme kanıma
Çekdin hançerini niçun vurmadin
Yeter oldu bu cefakar canıma

Kahi dalgalanır, kah yavaş yürür
İskarpın siktirmiş topuğun sürür
Kaldırma başını yad eller görür
Yan bakma yay kaşlı girme kanıma

Eğri gitme dilber yolun düz yürü
Ok kirpiklim ela gözler süz yürü
Nişanlın arkandan gelir; tiz yürü
Yan bakma yay kaşlı girme kanıma

Ne vardır sevdiğim gönlüde saklı
Aşikare söyle canım meraklı
Takıldı zülfüne (Rasim) ki aklı
Yan bakma yay kaşlı girme kanıma

Güşad id başını şimdi görelim
İçerde sim ve zer definen mi var?
Düşünme derdine kafdān örelim
Evel bahr-ı kibirde nefsine gemi var

Siyah ol bıraksın turu sazını
Akşam olur ile gider niyazı
Kafkaya, Gürcistan, Acem, Şirazi
Hind lahveriden kefine gemi var

Kırım, Bahçesray, Akmesid kara
Baltıkda gezin geç Belh ve Buhara
(Rasim) dir, derdine bir derman ara
Bu kasa Bor şehrinde menfine gemi var

Nedir bu kasdı ey zalim bende
Kıymak mı istersin bu cana dilber
Aşk ateşi eğer yok ise tende
Niçin benzedirsin her cana dilber

Onsekiz yaşında mendane çağlı
Bu aşkın nazından çekeri dağlı
Yüzünü görenler zülfünde bağı
Leblerin benziyor mercana dilber

Ben derdimi sana nasıl açayım
Gözlerimden kanlı yaşlar saçayım
Hazır mı elinden getir içeyim
Doldur bu zehrini fincana dilber

Niçin zehr kaddın güzel aşına
Merhamet kıl gözden akan yaşına
Astane dar gelir başına
(Rasim) dir gideyim der cana(1) dilber

Fesleğen kapanda bir gonca bitmiş
Niçun bülbül konmaz dala boş durur
Kadir mevlam ona çok nazar itmiş
Ela göz üstünde hilal kaş durur

Mecnnun gibi dağ başında gezerim
Taşlar alıp şu sinemi ezerim
Nerde kaldı benim nazlı güzelim
Hali kalmış yayları boş durur

Bahar eyyamında bahçeler bağlar
Açılmış goncası bülbülü ağlar
(Rasim) mecnun olmuş meskeni dağlar
Gice gündüz didelerim yaş durur

1)Arz-ı rum vilayetinde bir kaza

RUZİ: Ruzi'nin tercüme-i haline ufak bir vesika bulmak kabil olmadı. Herhalde Üçüncü Ahmet Han zamanında yaşamış olduğu Purut muharebesine dair söylediği şu kıymetli vesikası ile anlıyoruz.

DESTAN

Yine baş kaldırdı Moskof kralı
Kaçma kafir sana meydanımız var
Seninle eyleriz cengi cüdalı
Bu yolda ölecek kurbanımız var

Kaldırdı bu yüzden Sultan Ahmet Han
Çağrıldı ocaklı eylei divan
Saf saf olup cümle geldiler hemen
Didiler uğruna bir canımız var

Dağıdı fermanlar kuşe-i çare
Turnacılar(1) çıktı yüzün serdana
Yüz doksan atı çıktı ankara
Kan saçar ra sahipkarımız var

Açılub al, yeşil bayrak düzüldü
Her diyarı serden geçti yazıldı
Boşandı aç kurtlar, bendi çözüldü
Ağzını açmışlar arslanımız var

1)Devşirme çocukları Yeni Çeri yapmak için Hıristiyan çocuklarını köylerden devşirip, Yeni Çeri kışlalarına getirmeye memur olana Turnacı derler.

Kalkdılar kıyancı, topcu, epheci(1)

Düzmüş askerini eyler huruci

Yıkarlar başını, tahtını tacı

Ta kızıl elmada nişanımız var

Sipahi ağalar(2) kalkdı yürüdü

Yer götürmez atlı cengi yürüdü

Binbaşılar çekildi aşiret gördü

Nice beyin mızraklı tuğyanımız var

1)Bir sınıf Yeniçeri askeri, mühimmatı taşıyan asker

2)Suvariler, tımarlı zeamet erbabı, taşralarda ki suvari askerleri

Bunca sirsiran bin paşa hazır
Kırk dört uçar tuğlu bir(1) şöretli vezir
Sancak-ı şerifin rehberi yardır
Resul-ü Kibriya bir hanımız var

Donanma-ı Hümayun gezer deryada
Kalyoncu askeri(2) hazır amade
İlkin üzerinde sancak köşede
Kulların ömürin koyanımız var

Boşnak, Arnavut gelmez hiç hesaba
Tatar Han askeri(3) dönmüş kasaba
Yakarlar öleni olur harap
Oklar atar bunca kemanımız(4) var

Yedi kral kalksa bozulur arzı
İslama yardımcı hazreti feyzi
Seferdir şuheda menzili (Ravzı)
Bu yola ser feda idenimiz var

SÜNBULE KADIN: Akseki'nin Çimi karyesinde 1280 tarihinde doğmuştur. Asıl ismi Rukiye dir. Okur yazar değildir. Üç oğlunun ikisini balkan muharebesinde kaybetmiştir. Diğer oğlu benz-i umumi harbinde Galiçya da bulunmuş, ona karşı bir çok şiirler söylemiştir. Şu parçalar kendisininindir.

- 1)At kuyruğundan imal edilen ve alamet vezaret olarak ordunun yanında taşınan bir tug bayrak idi. Padişahlarda altı, vezirlerde üç dane bulunurdu.
- 2)Bahriyeliler
- 3)Kırım hanlarının göndermiş olduğu asker
- 4)Kemanımız veya keman keşimiz var, ok atanımız var demektir.

Galiçya yolları köyümden uzak
Ahalisi Rum'dur ya da Kazak
Annen hasta diye mektup diye mektup yazarsak
Kalbine damlar mı gurbetin yaşı

Galiçya illeri bilmem nasıldır
Saldır Bekirim gel hasmına saldır
Varsan yiddiğin finle (1) fasıldır (2)
Kalbine damlar mı gurbetin yaşı

Galiçya' da ölme ve hem de kalma
Ayrıya düşünce anmaz mı sanma
Frenkler ölüdür hiç de usanma
Kalbine damlar mı gurbetin yaşı

Ölürsen sen eğer söner bu ocak
Durmuş'u , Ali' yi kim kurtaracak
Süngüyle hücumun, tufengin ancak
Kalbine damlar mı gurbetin yaşı

Beklerim yollardan hayırlı haberi
Sen devletin ol arslan bir neferi
Öksüz Öymezin çınar kiberi
Kalbine damlar mı gurbetin yaşı

Durmuş seni görmüş gice düşünde
Galiçya' da düşmanla doğuşende
Euuela herşeyini sen düşünde
Damlamasın kalbine gurbetin yaşı

Teninden sızdıkça o yaraların (4)
Gönlüme akıp gitti be yavrum
Beni korkutan kul oraların
Sonra tükenip bitti be yavrum

İçimde bir taht var gel ona otur
Gönlünle cismine sen kün evladım
Kalbimde daima şunları okur
Mekanın bir cennet olsun evladım

Kimsesiz dağlarda ağlayarak
Ararım kokunu Yakup gibi
Dünyamız ayrıldı yolumuz ırak
Direm ki beni bırakıp gitti

-
- 1) Fin : Yabani mercimek
 - 2) Fasil : Fasulye
 - 3) Kiberi gibi okunacak
 - 4) Oğlunun cephede yaralandığını duyduğu zaman söylemiştir. Hastalık gelmiş ve neticede kör olmuştur. Vefatı 1319' dadır.Şu nazımlar onundur:

ŞİH ANA AHMET AĞA: 1235 Tarihinde Ermenk'te doğmuştur. Asıl ismi Ahmet'tir. Mahlası Hamdi'dir. Şih ana yahut Şihın Ahmet ağa diye şöhret bulmuştur. Tahsili yoktur. Bir müddet hafızlığa çalışmıştır. 1255 tarihinde gözlerine hastalık gelmiş ve neticede kör olmuştur.

Dinleyin ağlar hikayetim var
Yandı canım batırma (1) nın elinden
Cümle alem gibi şikayetim var
Yandı camım batırmanın elinden

Batırmadır kadınların ölüsü (2)
Yimeyenin ortadadır ölüsü
Cumhur oldu ir göklerin karısı
Yandı camım batırmanın elinden

Batırmadır kadınların alayı
Kendir, ceviz kızıl ekrem (3) kolayı
Harc masraf sahi buldu belayı
Yandı canım batırmanın elinden

-
- 1)Batırma: Et, maydonoz, ceviz içi ve bulgurdan yapılan binevi yemek
2)Evvel kurutulmuş, sonırs havanda döğölmüş olan domatese dirler.
3)Ekrem: domates

Batırma yimeyenin yüzü gülmedi
İşine, gücüne el varmadı
Sndıkda sepette bulgur kalmadı
Yandı canım batırmanın elinden

Erlerini köye gened (1) savarlar
Birbirine uşşak, tatar salarlar
Batırmayı yirler düğün kurarlar
Yandı canım batırmanın elinden

Sabahdar yaprağa saldı kızını
Hazır etti maydanuzu, tozini
Herkesler yolunda dikdi gözini
Yandı canım batırmanın elinden

1) Gened: Güye

Erleri pazardan eti taşır
Satırın sesinden tavan titreşir
Et olmazsa eğerim illa yaraşır
Yandı canım batırmanın elinden

Ahir zaman oldu düzen bozuldu
Çok kimsenin cigerleri üzüldü
(Hamdi) yimedi de karnı buruldu
Yandı canım batırmanın elinden

Dört kazan, beş ağda (1) ağzında sini
Seslenmen anam biz basalım onu
Tılsım eylemiş iblis şeytanı
Cümlesi ağlıyor figanı beraber

Cemre evvel de bura (2) kış çıkdı
Evvel gerçek idi sonu düş çıkdı
Ağdanın aslı yok kazan boş çıkdı
İçelim kahveyi d'uhan beraber

1) Ağda: Pekmez kaynatmak için bir nevi kazan, pekmez kuyusu, Anadolu'da akıda diye de telaffuz olunur.

2) Fırtına

İdareden gitdi hacı Süleyman
Hafı degil bu iş olundu iglan
Dört beş kazma, körek tedarik eyleyin
Kürege tokmaga urgan beraber

Azanın biri İbrahim Efendi
İmtihan sonunda eyle pesendi
Kurtuldu tünle defne (1) nin ceneni
Topçusu deli Ahmet (2) kalkan beraber

-
- 1) Defne.
 - 2) Vezine tatbik için deli Ahmed gibi okunacak.

Daaviden gitti Hacı Mehmet
Guşen tutmayalım ediniz gayret
Bu işde cümlemiz giyeriz hilat
Nadım oldum ama pişman beraber

Lud' dan tel ile geldi bir emir
Defineyi çıkaranlar giysinler hanif
Padişah lutfuyla buda bir ömür
Yükledin katına kervan beraber

Kaymakam bey geldi oturdu (1)
Maiyetinde bir ihtisab getirdi (2)
Altunun mikdarı vezin bitirdi
Sırkat edenlere zindan beraber

Kimisi humam didi kimisi kuben
Kimisi tas dedi, kimisi dibek
Baklavayı geçdi o sarı kabak
Migdeye doldurdun soğan beraber

Define memurları çabucak geldi
Üç güne varmadan define buldu
(Hamdi) de dağlarda mecnuna döndü
Dolaşdı sahrayı seyran beraber

-
- 1) Bu mısradaki iki hece noksan.
 - 2) Maiyetinde, maiyyetinde gibi okunacak.

TAHİR: (1228) tarihinde Niğde' nin Ortaköy nahiyesinde doğmuştur. Oldukça tahsili vardır. Kayseri' de okumuş, ecaze almıştır. Muhtelif yerlerde vaizlik ettiği (bur) da fevkalade şöhret müzhir olduğu söylenmektedir, bir çok memuriyetlerde dahi bulunmuştur. (1297) tarihinde Tarsus kazasına merbut hurusli kuryesinde emanet-i egşanı teslim almak üzere giderken vaziyetinde değişiklik hissetmiş ve öleceğini ima eden şu koşmayı ıticalen söylemiştir:

Ticaret babında seyyah gezerken
Meğer düşer imiş peşime felek
Gurbet ilden sıla arzu çekerler
Bir bozgunluk verdim işime felek

Gurbet ilde hasta düştüm bilinmez
Dört yanımız dağdır sılam görünmez
Vücudumda mecalim yok bilinmez
Öldürün alemi guşemi felek

Ecel okıda gitti duramam gayri
Kimseden halimi soramam gayri
Göm kardaş hasret göremem gayri
Göstermedin beni eşime felek

Ecelden bir libas geldü egnüme (1)
Felek çenberini takdı boynuma
Sadık arif gelmek oldu yanıma
Üç gün evvel girdi düşüme felek

.....
1)Egün arkanın egli tarafı sırtını üzeri birinin egnüne binmek. Filhakika (Tahta Köpri) denilen yerde vefat etmiştir. Şu nazımlar kendisinindir:

KOŞMA

Bulanı bulanı gezme yollarda
Bilge dirler sana iller bulanık
Görmüş etvarını gel bu hallerde
İsnat iderek bilge diller bulanık

Aşıkların kanlar akar gözünden
Pervaneler gibi yarar üzerinde
Advinin sitemli acı sözünde
Akmasın gözünden siller bulanık

Aşık maşukuyla bir gün sarmaşır
Bugün bayram küs olanlar barışır
İgrandıkça bilge zülfün dolaşır(1)
Değmesin zülfüne teiler bulanık

(Tahir)î akıbet eyledin dünî
Hasretinle memnun eyledin beni
Bulanı bulanı görenler seni
Görmekmi oluyor kullar bulanık

1)İğramak: aheste aheste sallanmak

Bugünde bir güzel gördüm
Ne düşmana benzer, ne yara!
Cemalinde tıfl-ı merdanı gördüm
Ne mansura benzer, ne dara benzer

Zebani nezaket koyar bu cana
Şen olsun dünyaya getiren ana
Simin gerdanında görenler dane
Ne felfele benzer, ne hale benzer

(Tahir)i bu yolda kıldım hezârı
Aşıklar vermezler yoldan âzarı
Kimseler fehm etmez, aşık pazarı
Ne ziyane benzer, ne kara benzer

Ecel kervanına yüklendi ister
Bâkî kalan var mı cihanda göster
Can kuşu kafesten uçmaklık ister
Yetiş bugün âhir zamanınım yetiş

Canımı uğruna satarım derdin
Derdine bir derman katardım derdin
Ölürsem salını satarım derdin
Yetiş bugün aht-ı emanum yetiş

(Tahire) azrail göründü esdi
Sana derunundan çekerler misd (1)
Öldü çağrışır ruh ile cesed
Yetiş bugün nur-u imanım yet

Giyinmiş, bezenmiş şurda bir güzel
Hudâ kudretinden halk itmiş ezel
Nasıl vasf iyilesem gelmez beyâna
Dönmüş seğırtene (2) ince meyanâ
Bu (Tahir)dünyada almadı nâmı
Gözleri sürmeli almış endâmı

Bize yanağından alın gösterir
Elif kâmetinden dalen gösterir
Gördüm bilemem vardı aklım ne yana
Bir melek sîmalı yaktı encâmı
Siyah felfel gibi hâlen gösterir

Bir güzelin hasretliğin çekerem
Ne sevsem olur ne sevmesem
Rûz-ı şeb çeşmîmden al kan dökerem
Ne sevsem olur ne sevmesem olur
Nasıl vasf eyleyim şirin sözlü bu
Bir karış gerdanı tepsi yüzlü bu
Karaman kösteği(3)kömür gözlü bu
Ne sevsem olur ne sevmesem olur

-
- 1) Mesât, mâsaât; Mişheze bıçak bilemeye mahsus alet.
 - 2) Seyirtmek: Koşmak
 - 3) Kısa adam

(Tahirî) görmeden hiç ayku durak
Aklıma geldikçe basıyor merak
Gönül arzu çeker çekilir yürek
Ne sevsem olur ne sevmesem olur.

Ruhsârî gözle bir nazar kıldım
Ne Ahmere benzer, ne ala benzer
Görünce kâğdını mestâne oldum
Ne selviye benzer ne dala benzer

Sevdalandı aşkım ummana daldım
Ne şekere benzer, ne bala benzer
Tahirî mest iden gözleri afet
Vuslatı gam ile etti nezâket

Hüsn-ü edâm ile tur-u kiyafet
Ne rüsteme benzer, ne zale benzer

Senden yana aksi bir haber iştim
Yarin pek perişan olmuş dediler
Bürümüş başını gam ile efkâr
Didesi kan ile dolmuş didiler

Yarimin kameti bir selvi fidan
Fedadır yoluna can ile beden
Bilmem hasretinden,bilmem ki neden
Gül benzinin rengi solmuş dediler

Söyledi bu sözü yarimi görenler
Ne acep kıldılar yarimi görenler
Artırdın figanı zârımı görenler
Acep(Tahire) ne olmuş didiler

Tal'im bir cana nazar kıldım
Ne hikmet dillere bu kul görünür
Faridî (1)vucüdüm saradı soldu
Bazen tarafından bir yol görünür

1)Eskidi, yıprandı

Melekler defterime kara yazmışlar
Bu sırrı bilmeyen yoldan azmışlar
Evvel gelüp geçer fiil bozmuşlar
Bu dünya gözüme yoksul görünür

(Tahirî) her güş-i murada itmez
Efkâr ile gönül sevdası ötmez
Ecel günlerinde bir fayda itmez
Bu alem gözüme bir pul görünür

Gördüm talebelerini yanında durur
Göstermez mah yüzünü cemalin burur
Kah vuslat gösterir, kah cevap verir
Dubaracı sözü fir fir fırlatır

Kaşı hilâl saçı benzer sırmaya
İkrâr ister ikrârında durmaya
İnce beli bir kerecik sarmaya
(Tahirî)'in özü fir fir fırlatır

Yine pervaz itti uçdu yuvadan
Kaldı zulmette karanlık gönlüm
Yitirmiş yarini kaldı nefesten
Cehd ider gurbette dolanık gönlüm

(Tahir) ilaç olmaz dag ne
At olur ah çeker akar kanına
Nice bin sed çektim gönül bağına
Yol olur o yare olanık gönül

Böyle değ haddini sevda çekerken
Bir kötüye gönül bağlayan gönlüm
Firkâtın narına nânub tüterler
Coşkun sular gibi çağlayan gönlüm

Nasıl mey verdin yüzü gülmeze
Ne acayip kul oldun diden silmeze
Mukaddir ağlamaz halden bilmeze
Sinemi hançer ile dğlayan gönlüm

(Tahirî) namımız anulsun dilden
Esirgedim anı ben esen yelden
Ne çare fırsatı kaçırdın elden
Girbabı mihnette ağlayan gönlüm

Düşmanlarım al kanımı yerlere
Saçmayınca gönül yandan ayrılmaz
Mürafamız ağlar beklere
Düşmeyince gönül yardan ayrılmaz

(Tahirî) kaıldır zevkü sefâ
Beni râm eyledin türlü cefaya
Şu fânî dünyadan dar ikbaye
Geçmeyince gönül yardan ayrılmaz

Ey mektub var ise nazlı yardan
Mübarek hatırını sor, selam eyle
Söyle ehvâlimi zülfi dağlama
El bağla, huzura ,var selam eyle

Bu aşkın rahına neden ermedim
El uzadub gonca gülün dermedim
Asulub endamı nasıl görmedim
Bari sen vechini gör selam eyle

Bu aşkın çilesini çekenlerler bilir
Dideden kanlı yaşı dökenler bilir
Döğme altın kadrin çekenler bilir
Bu aşk sevdasını dur selam eyle

Bu aşk-u sevdâyı ben çeke çeke
Döndürdüm tez solam güle ben beni
Ruzu şeb çeşmimden yaş döke döke
Verdim Tuna gibi sile(sele)ben beni

Kalmamış nasihat veren adam
Meyhurmiyim elde yok dolu badem
Sanırım kendimi yoktur iradem
Ne yaman düşürdüm dile ben beni

(Tahirî)çeşmine al kan dolanır
Çeküb bu sevdayı benzi solanlar
Kınamasın bizi kâmil olanlar
Nsıl anladayım beni beni

Nedendir kusurum Hazret-i Mevlâ
Akar boz bulanık öz eddin beni
Hiç sermedin efkâr çekmiyor
Hâlâ her gelen belâ yüz ettin beni

Addü 'nün sözleri çeker mi ok
Aradım derdimin bir dermanı yok
Bilmem benim mi kimin kuuru çok
Olur olmazlara söz eddin beni

(Tahirî)'im düşdüm dam ide ide
Bilmem neye varır yol gide gide
Garim kerem gibi âh ide ide
Yakıp derünümü güz eddin beni

Guş eyleyen ağlar bir bir söyleyen
Dinlesin halimi il (el)tatlı tatlı
Başıma geleni beyan eyleyem
Söylesin ah ile dil tatlı tatlı

Başım hali değil çeker dağından
Bir gün koca felek koymaz ağından
Muhalef hoyrat bağından
Sırrım üzere esirim tatlı tatlı

(Tahirî) Kanlı yaş döker gözünden
Pervaneler gibi yanar özünden
Addü'nün sitemli kötü sözünden
İşlediği yarama dil tatlı tatlı

Medded düşündükçe darağık beyi
Ettim âh hiçbir âha benzemez
Orda bir tutarlı gedâyı bayı
O dergah hiçbir degaha benzemez

Bir gün olur bu dünyadan göçersin
Eğer mü'min isen, guşe içersin
Amel yok ise nasıl geçersin
Sırat ince sair raha benzemez

(Tahirî) kendini dünyad yorar
Kabir de melekler hep sual sorar
Hüdâ katı olur mizanı kurar
Ol ulu şah , başka şaha benzemez

Alim ervahta aşk ezelde
Gördüm bahr-i muhit çaya yakışmaz
Cemâl-i Yusuf yok her bir güzeld
Dağa hasret Züleyhâ'ya yakışmaz

(Tahirî)düşmüşler ismi musemma
Humet zatınla eyledin ihya
Bize yapmış yumurtayı yapmış muamma
Lakîn sözün yumurtaya yakışmaz

Nasıl olur halim ey kadir Mevlâ
Bu aşkın narına ben yana yana
Beni mecnun eddi bir sacı Leylâ
Kalmadı takatim ten yana yana

Daima gözlerimden kanlı yaş akar
Oturmuş addular seyrime bakar
Yalnız beni değil cihanı yakar
Köz oldu derunum can yana yana

Beklerim yanıma yarım hiç gelmez
Bu gurbeti (Tahir)'in halinden bilmez
Harap oldu cismim ten oldu kafes
Akar durunmadan kan yana yana

Takdîr-i Hüdâ'dan verildi sevda
Feryad ın delip gülzâra mahsus
Gönül hüsranda nedir bu kavga
Döner pervaneler ol nâra mahsus

Ferhat Şirin için başını ezdi
Mecnun , Leylâ için sahrayı gezdi
Arz eyle Kanber canından bezdi
Yazılmış alına çok kara mahsus

Şem-i nare yandığım bu ahu efgandanmıdır
Çektiğim rencü cefalar şahu sultandan mudır
Dil ğarik oldu bu gam deryasına leyl-ü nehar
Zerre yok andan halasım felek isyandan mıdır

Kast idüp tahtı otagını kurdu gam dil şehrine
Çaldı devran-ı felek tâb^-ı haramî zehrine
Gün değil , hafta değildir ay değil gam bahrine
Çeşmi hûnum yandığı hicran-ı cânândan mıdır

(Tahirî)'dir râh-ı hakka yüz tutup buldum niyaz
Eylerem dâim zarar cûd -ı sühândan ihtirâz
Sineyi mecruhumun müneffezleri eyler âvâz
Çektiğim gökte melekten yerde insandan mıdır

Ben nice âh itmeyim elden melâlim aldılar
Camını nûş idmeden nesl-i belalim aldılar
Söyle mecnun olmuşam aşkınla sersem gezerem
Halime rahm itmeyüp ruh-ı celalim aldılar

Bilmeden kusurumu cürmüm acep nettim sana
Gül neder etnâ-yı cevrim saçtım ateşler câna
Neyleyim fani cihan gayrı haram bana gönlümün
Gönlümün eğlencesi kaşı hilalim aldılar

İstemezler nazeli dilber (Tahira) yaran iken
Virmeyüp bu iki çeşmim kan döker baran iken
Aşık oldum tâ ezelden cismine nâlân iken
Şimdi elden kast idüp âb-ı zülâlîm aldılar

Benzer ol alemde vechin aya söyletme beni
Kaşların benzer kurulu yaya söyletme beni
Derd ü gamla tâ ezelden aşık oldum ben sana
Hiç elimde koymadın sermaye söyletme beni

Ben sana meftûn olub babında kul oldum ise
Verme gül esrarını ifşaya söyletme beni
Sen içün benden kaçarsın ey güzel Yusûf gibi
Mısır -i dil hükmünde istinaya söyletme beni
(Tahirî)'dir ismi pâki zikridirler zâ eyle
Ölenden bir Elif var -râ ya söyletme beni

Meclis-i irfana der ol (evvel) şadmanı kahvenin
Katresin muş etmeyendir nâdmanı kahvenin
Şüphesiz ayn-ı şîâdır keyf-i neşvedire
Tab zülfü taze mahcup hadramı kahvenin

Nar-ı cismim bend idince çeşmi virirseler
Dest alup nuş iderken pek leziz gelür dile
Tâ ezelden adet olmuş yanda çubuk nargile
Dembedem ruy-ı siladır karmanı kahvenin

(Tahirî)'dir tâ ezelden aslı yemenden gelir
Yuğludur anka bezirgan rahına kervan gider
Taze mahbuplar yedinden nice sultan nuş ider
Cismine kuvvet verir ol dadmanın kahvesi

ŞÖHRET HANIM:Niğde'lidir. 1290 tarihinde doğmuştur. 11 Yaşında Kırşehir'de Beğ Zade Mustafa Beğ onun vefatından sonra Mustafa Efendiye daha sonr Dülger Hacı Ali Efendiye varmış ve nihayet saz öğrendi.Kundarıcı Hasan Usta ile evlenmiştir.Şöhret Hanım,ağıtçığla meşhurdur.Hafızasında pek çok Türkü ve mani vardır.Oğlunun vefatında söylediği ağıt şudur:

Akma pigar akma sevin süzerler
Tersiz ördeği başuca çizerler
Oğlusuz ocağı tezce bozarlar,
Nerde benim çifte benli evladım

Bir mektup salsam kırk gelise
Onala varsa değse ??????
Ayrılığın zorluğu bilseydim
Sarılırdım kakilinin teline

Azrail geldi kapuma dikildi
Yiğit Ömer'im çorap gibi söküldü
Garip ananın boynu büküldü
Sen gidüpte ben kimlerle eğlenem

AŞIK HAMİD :1285'Ermene'yin Köşker güneyi karyesinde doğmuştur.Cahil fakat gözü çok açık bir ihtiyardır.27-28 şiir söylemeye başlamıştır.Son zamanlara kadar saz çalmıştır.310 veya 316 tevellütlü iki oğlunu vefatı üzerine sazı ve sözü bırakmış seyhata başlamıştır.Hala hayattadır.Şu deyişler onundur.

Evlerin önü söğüt şalgalı(1)
Lehşeninde (2) kolu pirinç halkalı
Bel gün önünce ay geli (3)
Eli helgeli(4)

A dudum dağlara sen attın beni
Evlerinin önü söğüt dikili
Söğüdün dibinde şalga ekili
Eh şeşem gün önünce geli sarı çekili

-
- 1)Şalgama,, Konya ve ahalisinde şalga derler
 - 2)Ehşeşe: Ayşe
 - 3)Ömlük
 - 4)bakırdan mamül saplı kap

A dudum dağlara sen attın beni
Varse giden beş alışmışlar eh şeşem ayna ki
Zülfüne takmışlar altın iğne ki
Kar erirtin a eh şeşem kendi dünya ki

A dudum öldürdün ağlattın beni
Anası oturmuş çul halık dokur
Arğacı yelmemiş mevlaya şeker
Eh şeşem hain şeytandan diyanet okur
Kör olsun gözlerin sattınız beni

Hediyen gelmişken eh şeşem bizlere
Hıyanet öğretti sizlere
Şimdi negr ü bel bağlanmaz kızlara
A dudum cevır ile ağlattın beni

Babası yatmış uykusunu uyur
O senin ana o karaca sığır
Eyledik bir köyü biz sana dünür
A dudum cevır ile ağlattın beni

.....
1) Olacak mansurede kaza merkezi, kasabadır.

2) Diğrezinin yağı ,halının etrafında sarkan ipliklerin etrafından geçen iplikler

Aşık sorarsa öldü bir devriş
Kalmadı dünyada mürüvetli iş
Kara ayrak oldu feki,müderriş
Viran oldum deyü karyeler ağlar

Nedir efendim dünyada bu hikmet
Cihanı kavurdu o şah-ı devlet
Çok çalıştı ama gelmedi medet
Ordumuz bozuldu cepheler ağlar

Herkesin anlından gitti namusu
Viran oldu memlekettin hamsi
Hangi dağda kaldı zafer gemisi
Zafersiz kaldım deyüp hâlâlar ağlar(1)

Gezer oldum seni dünyada beyhûde
Zaferin ne yaştın ey kader-i hüda
Yeneriz elbet biz Moskofunu'da
O zaman dünyalar al yeşil bağlar

Kendin (Aşık Hamdi) bu kadar bilir
Ârif olan tutar sözlerin alır
Harb yerlerinden de arşa gidilir
Bir gün olur elbet zaferler çağlar(2)

1) Bir hece fazla.

2)1293 harbinde yazmıştır.

AŞIK MUHAMMED:Konya'lıdır.1295 senesinde doğmuştur.On iki yaşına kadar Konya'nın Sedir'ler mahallesinde Mesud Efendi Mektebi'nde okumuş.Bir medreseye devam etmişse de pederinin vefatından dolayı terk etmeye mecbur kalmıştır. Bugün Koçi karyesinde çiftçilikle meşguldür. Herhangi bir vak'adan ilham alacak destan vücuda getirebilmektedir. Şu nazımlar kendisininindir:

DESTAN

Dinleyin efkâr-ı dert-i yâr itti
Şimdilik emekler boşuna gitti
Pederim adamdır âlemin ceddi
El aman kaldım ben aman ey yârab

Bildim ki bu dünya fânidir fâni
Bize yardımcı şefaât kâni
Esir ki dünyada cümle ihsânı
El aman kaldım ben aınan ey yârab

Baktım semâya bir seyrettim arşı
Gelmeyeli beri ne olmuş çarşı
Ağlatma gel beni ağyâra karşı
El aman kaldım ben aman ey yârab

Allah ömür versin Muammer Paşa' ya (1)
Geldi Konya' ya nûr dört köşeye (2)
Çerâ yüzünden baktım endişeye
El aman kaldım ben aman ey yârab

1)Sivas mebusu Muammer Bey

2)Bu ve bundan sonra ki birer mısra fazladır.

İki yüze çıktı gaz yağ okkası
Yirmi kuruşa kalayladım tası
Geçinmekten âciz kaldı tasası (1)
El aman kaldım ben aman ey yârab

Yüz elliye aldım zeytin yağını
Dolu vurmuş bahçesini bağını
Pahası çok alamadım çoğunu
El aman kaldım ben aman ey yârab

Haşhaş bağına evvel bakmaz idim
Aylak olsa da alub satmaz idim
Hadır olsa çadırdı yatmaz idim
El aman kaldım ben aman ey yârab

Bakkalların önü açık gidiyor
Turp, pancar, şalgı hep para idiyor
Herkesin bildiği (2) narka satıyor (3)
El aman kaldım ben aman ey yârab

1)Tasa, keder, kaygı, dert, vazife manalarına gelir.

2)Bildiği gibi

3)Nehr

Fasüleyi bulamadım satanı
Yüz guruşa aldım ben de keteni
Bahalıktır aşkın vatanı
El aman kaldım ben aman ey yârab

Tüccarlara varub aslan bakan yok
Aş oğlundan alub alub satan çok (1)
Tüccarların malların narkı yok
El aman kaldım ben aman ey yârab

Bu dünyadan dönerdim ben yüzümü
Bakkallarda bulamadım özümü
Ne söylesem dinlemezler sözümü
El aman kaldım ben aman ey yârab

Buralara bakınca sade yağ aylak
Hem elli lireya çıktı bir daylak (2)
Fiyatından hasret itti bal kabak
El aman kaldım ben aman ey yârab

Bin kuruşa aldım ayakkabımı
Yüz elliye çıktı İzmir sabunu
Ey efendim vir bunun cevabını
El aman kaldım ben aman ey yârab

Tüccarlar ettiğini bulur mu
Bin guruşa alaca(3) alınır mı
Almazsan açık çıplak kalınır mı
El aman kaldım ben aman ey yârab

Bu dünya gayri sizlere yaradı
Bakkalların böyle idi murâdı
Kolcular dahi fırsatını aradı
El aman kaldım ben aman ey yârab

Şeker bulunmaz kahve üç yüz seksen
Bulamadım pirinci her şey noksan
Ekmek bulunduğu bir büyük ihsan
El aman kaldım ben aman ey yârab

Üç kuruşa şekerin olmazdı sözü
Okkası altı kuruş aldık tozu
Yârabbi affetden esirgeye bizi
El aman kaldım ben aman ey yârab

Üç yüz otuz ikide olan işler
(Aşık Muhammed) yazıp destana başlar
Neyl-û nehâr duâ eden gaydarlar
El aman kaldım ben aman ey yârab

-
- 1) Abâ oğlu
 - 2) Daylak, taylak; iki yaşında deve civeleği, yavrusu.
 - 3) Alaca: Karışık renkli manasındadır. Anadolu' da yerli dokuma malına denir.

El'emân kaldım ben köyün elinden(1)
Kimseler bilmiyor benim halımdan
Kuş olsanız kurtulamazsınız elimden
Uçarsanız gözünüze dert olur

Hacı İsa'nın(2)oğlu istemem emân
Cebr ile aldın onbeş kağanı saman(3)
Sonra çıkarlar samandan duman
Tüte tüte o da bir gün kor olur

Nurî sorarsan hiledir işi
Başına yıkılsın yaylanın taşı
Haramdır yediği ekmeği aş
Yiye yiye içerne derd olur

Biz razıyız buda devlet emri
Bizim ağılarda yorgan kemiri
Vururlarsa prangayı demiri
Yürüyemez bir ağırlık yol alır

Duramazdı her bir işe ey verdi
Yüzbaşı tabur halkı severdi
Askerlikten gelmeseydim ne vardı
Rahatlıkla her günümüz hoş olur

1) Aşık Muhammed askerden gelüp onbeş kağanı samanı köylü parsı ile alup sonra parasını vermemişler.Sonra,efkarından bu beyitleri söylemiş.Aşık Muhammed'din cönkünden naklen.

2) Hacısanın gibi okunacak

3) İki tekerlekli araba

Askerlikten gelmeseydim nolaydım
İller ile şehit gazi olaydım
Memlekete sancak ile geleydim
Sıratım ay aydınlık yol olur

İnşallah bizde oluruz gazi
Leyl û nehar hakka ider niyazı
Ağzımızdan çıkar Allah avazı
Her andıkça günahlarım af olur

Bu gazaya gider yari sevenler
Dua etsin bizi görüp bilenler
Memnun olmaz memlekete gelenler
Bir iş bulamaz el ayağı boş olur

Çıkardılar beni rah-ı maderden
Başım hali değil şimdi kederden
Bu taksirat gayrı bizim kaderden
Bir gün gelir dargınlığı bol olur

Aşık sende söylemeden murâden
Yarenlerden ayrı düştün iraden(1)
Eve gelüp her işine yarardın
Gelmeseydin dağılmadan ben olur

Aşık sen ona merakımı edersin
Allah gafûr sebeb verir nidersin
Bir gün olur borçun eda idersin
İdemesen halim nice olur

Düşmanlarım muradına ermesin
Mevlam bana başka keder virmesin
Benim kadar evlat yal bulmasın
Bulamazsa da halleri ne olur

Çekmece'ye düştü bizim yolumuz
Ekin ekti onbeşinde oğlumuz
Bitmez ise nice olur halimiz
Yeni sene kendin eken çok olur(3)

1) Uzaklaşmak manasındadır

2) Salıntı

3) Gelecek sene ekini sen eker ve fazla mahsul alırsın demek istiyor

Vâkay-i zâyide oldu bir zaman
Böylece bir vaka olamaz her zaman(1)
Şimdi dedi millet dedi aman el'aman
Terbiye olmadık millet mi kaldı

Deli başı Türkmen geldiler bura
Açtılar Konya'ya bir büyük yara(2)
Sonra vali paşaya gelince sıra
İpe takulmadık adam mı kaldı

Yedi yerde gördüm ben dar ağacı
Eceli gelenin olmaz ilacı
Şehit olan giyer cennet tacı
Buna dayanacak yürek mi kaldı

Kalmadı Konya'nın şanı şöhreti
İnsan olan alır bundan ibreti
İttifak ediniz İslam milleti
İttifak olmayan arada kaldı

Eyvah yazık oldu bütün millete
Her biri uğradı türlü illete
Sebep olan girermi hiç cennete
İnkisar itmedik insan mı kaldı

1)1336 senesi Aşık Muhammed bunu söyledi.Deli Baş vakası için Aşık Muhammed'in gönlünden naklen.

2)Konya isyanına sebep olan(Alibeyhüğü)'nde Delibaş Muhammed isminde biridir.

3)Konya'da der dest edilmiş ve hükümet meydanında teşir edilmiştir.

Konya'da düştüm velvele figane
Bir ateş saçdılar bu gün cihane
Virdiler millete silah cepane
Hani ellerinde.....kaldı

Ne ibret aldınız akılsız insan
Duyunca bu işi sevindi bu düşman
İştirak edenler oldu düşman,
Pişiman olmadık millet mi kaldı

Otuz altı da söyledim aşık
Çok zaman buldun Muhammed Sadık
Söyleyüp alime dinleyüp yazık
Buna yazılmadık destan mı kaldı

HÜRYANİ:Çernberlik iderdi.Oldukça okur yazardı.Meclisi ara idi.Ağır söz söylerdi,
saz çalmadı.Bektaşî tarikatine intisabı vardı.Aşık Mahsunî fevkalade samimi
görüşürdü.Tahminen 1305 tarihinde vefat etti, şu koşma ile divan parçası onundur.

KOŞMA:

Atamız Hazreti Adem'den evvel
Serkibriya da pinhan idim ben
Hiç ab-ı enguri nuş eylemeden
Revan-ı hişmindan seyran idim ben

Hazineyi aşıkım dildedir lezzet
Değil bir Adem'den haktan inanet
Arsay-i vücûda yetmişüç millet
Hiç ayak basmadan bir can idim ben

İsimim bu almede düşmeden bile
Aşkın defterine yazıldık hele
Atamız Hazreti Adem'le bile
Vücûdu aklımın cevlan idim ben

Kafûnunla halkı hakl eyledi hak
Üryani halkın esrarına bak
Nazargâhı Hûda basmadan ayak
Bir Mahfî makamda mihman idim ben

Bunca ilimim aslı bir nokta imiş noktada
Alem-i harmane aklum cümlesi bir daneden
Ab-ı engur içmemişem mestane doğdum anadan
Ben ananın sekranıyam ben serhoşların serhoşuyam

El ele el hakka bağı olmasın gafilün
Hak kelimında bu yurdu yakılun hem takılun
Dediler (üryani)'ye inaileyhiraciun
Doluya dolu göründüm boşların hem boşu

SON SÖZ

Hazırlamış olduğum bu çalışmada, Halk Edebiyatı alanında unutulmaya yüz tutmuş olan eserlerden biri olan, Sededdin Nüzhet Ergun'un kaleme aldığı "Halk Şairleri" adlı kitabın ilk cildini, günümüz Türkçesi'ne aktarılmasıyla yeniden hayat bulmasını sağlamayı amaçladım.

Ufrâni ve Fil Ahmed adlı halk şairleri, orijinal metinde olmasına rağmen, büyük bir itina ile hazırlanan bu çalışmanın içine alınamamıştır. Bu eksiklikten dolayı, çalışmamı kaynak olarak almak isteyen şahıslardan özür dilerim.

Emin ARIKAN